

Archeologienota
Verslag van Resultaten

Bureauonderzoek: 2019L114

Gistel
Vaartstraat 2-4

Kim Aluwé
Pieter Laloo

Colofon

Project: Gistel – Vaarstraat 2-4

Uitvoerder:
GHENT ARCHAEOLOGICAL TEAM bvba (GATE)
Kim Aluwé, Pieter Laloo

© 2019- GHENT ARCHAEOLOGICAL TEAM bvba
Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt worden onder enige vorm of wijze ook, elektronisch, mechanisch, door fotokopie, zonder toestemming van Ghent Archaeological Team bvba.

INHOUDSTAFEL

Inhoudstafel	ii
Inleiding	iii
Verslag van Resultaten	4
1. Bureauonderzoek [BO]	4
1.1 Beschrijvend gedeelte	4
1.1.1 Administratieve gegevens	4
1.1.2 Onderzoekskader	7
1.1.2.1 Door initiatiefnemer geplande werken en bodemingrepen	7
1.1.2.2 Criteria voor de noodzaak van een archeologienota	25
1.1.3 Onderzoeksopdracht	25
1.1.3.1 Archeologische voorkennis	25
1.1.3.2 Vraagstelling met betrekking tot het onderzochte gebied	26
1.1.3.3 Randvoorwaarden	26
1.1.4 Werkwijze en strategie van het onderzoek	27
1.2 Assessmentrapport	27
1.2.1 Landschappelijke situering	28
1.2.1.1 Geologische en bodemkundige situering	28
1.2.2 Historisch cartografische situering	33
1.2.3 Archeologische situering	39
1.2.4 Interpretatie – datering onderzoeksgebied	41
1.2.5 Verwachting ten aanzien van archeologisch erfgoed	41
Bibliografie	42
Bijlage	43

INLEIDING

De initiatiefnemer voorziet de renovatie van een voormalige maalderij aan de Vaartstraat 2-4 te Gistel. Dit gebouw is vastgesteld als bouwkundig erfgoed (erfgoedobjecten ID 52106).

Het projectgebied bevindt zich gedeeltelijk in een vastgestelde archeologische zone, met name de historische stadskern van Gistel. De als plangebied gemarkeerde oppervlakte overschrijdt de drempelwaarden opgenomen in het Onroerenderfgoeddecreet (perceeloppervlak > 300m², bodemingreep > 100m²). Hierdoor moet een archeologienota worden opgesteld. GATE werd aangesteld om deze archeologienota door middel van een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem op te maken met advies naar eventueel uitgesteld onderzoek, werfbegeleiding of vrijgave.

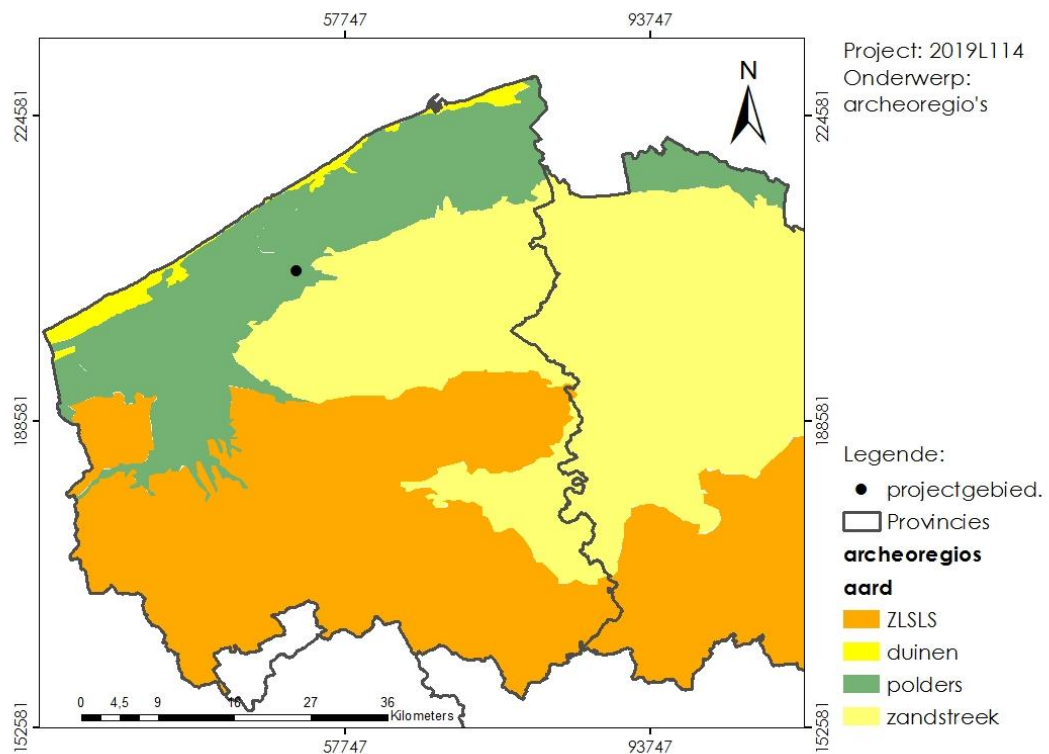
VERSLAG VAN RESULTATEN

1. Bureauonderzoek [BO]

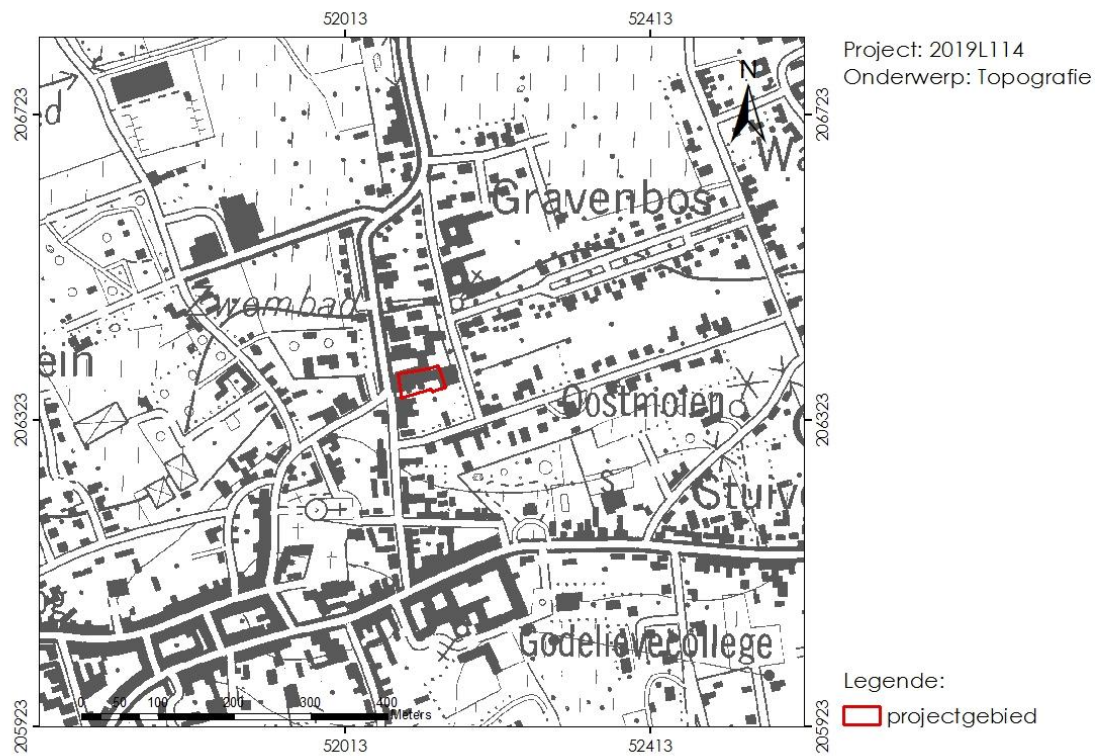
1.1 Beschrijvend gedeelte

1.1.1 Administratieve gegevens

Projectcode	2019L114			
Locatiegegevens	Gemeente	Gistel		
	Deelgemeente	/		
	Adres	Vaartstraat 2-4		
	Toponiem	/		
Bounding box (Lambert EPSG:31370)	X1	52087,008	X2	52139,713
	Y1	206352,959	Y2	206395,821
Kadastrale gegevens	Gemeente	Gistel		
	Afdeling	Afd. 1		
	Sectie	Sectie A		
	Perceelsnummer(s)	1009/2Y4, 1009/2Z4		
Zoektermen Inventaris Onroerend Erfgoed	Bureauonderzoek			
Betrokken actoren / specialisten (+ functie)	Kim Aluwé (archeoloog), Pieter Laloo (erkend archeoloog)			
Externe advisering	/			

Figuur 1: Lokalisering projectgebied t.o.v. provinciegrenzen (archeoregio's).

Figuur 2: Lokalisatie projectgebied t.o.v. de topografische kaart.

Figuur 3: Projectie van het projectgebied op een recente (2018) orthofoto (© GDI Vlaanderen).

Figuur 4: Projectie projectgebied t.o.v. het GRB-bestand (© Geopunt).

Figuur 5: projectie projectgebied en historische stadskern Gistel (VAZ) t.o.v. het GRB-bestand (©Geopunt, Onroerend Erfgoed).

1.1.2 Onderzoekskader

1.1.2.1 Door initiatiefnemer geplande werken en bodemingrepen

De initiatiefnemer voorziet de renovatie en verbouwing van de voormalige maalderij aan de Vaartstraat 2-4 te Gistel (fig. 6-21).

De meerderheid van de geplande werkzaamheden hebben geen of nauwelijks invloed op het bodemarchief. De buitenmuren en funderingen blijven zoveel als mogelijk behouden, wel worden in de achtergevel enkele uitsparingen gemaakt. De bestaande kruipkelder wordt opgevuld. Ook het uitbreken van verscheidene binnenmuren heeft geen impact op de bodem.

Het uitbreken van de bestaande vloerplaat en de plaatsing van leidingen onder de nieuwe vloerplaat kan wel een invloed hebben, zij het zeer beperkt in diepte en binnen de huidige verstoringen. Ook de aanleg van tuin en terrassen zullen de bodem enkel oppervlakkig verstoren en dit hoofdzakelijk binnen het bereik van de huidige verstoringen.

De parking komt in hoofdzaak op een reeds bestaand verhard gedeelte (met weegbrugconstructie) dat heringericht wordt. Slechts een klein gedeelte (180m²) van de nieuwe parking komt op thans onbebouwd terrein, maar ook hier staat op ca. de helft momenteel ook al een tuinhuis. Bovendien wordt op de bestaande asfaltverharding enkel de toplaag afgehaald zonder de onderliggende steenslagverharding te verwijderen en vervangen door een waterdoorlatende verharding bestaande uit stabilisé (10cm) en klinkers (8cm). Voor de rest van de parking en het pad (14m² en 0,9m breed) zal er ca. 25cm uitgegraven worden en opdezelfde manier opgebouwd worden.

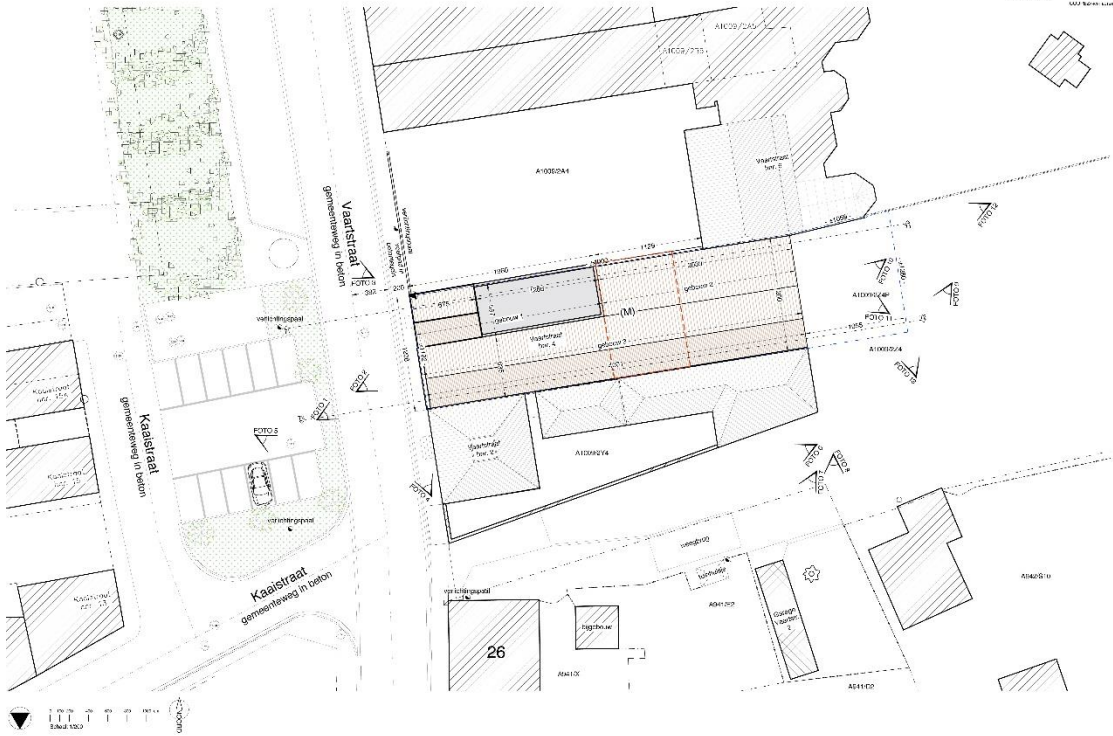
Het plaatsen van 3 regenwaterputten en 3 septische putten zorgt voor een diepere verstoring van de bodem (tot ca. 2m diep). Het gaat hierbij wel telkens om zeer kleine oppervlaktes: 5-10m² voor een regenwaterput en 2-4m² voor een septische put (fig. 6).

Figuur 6: geplande werkzaamheden op het projectgebied weergegeven t.o.v. het GRB-bestand (©Geopunt)

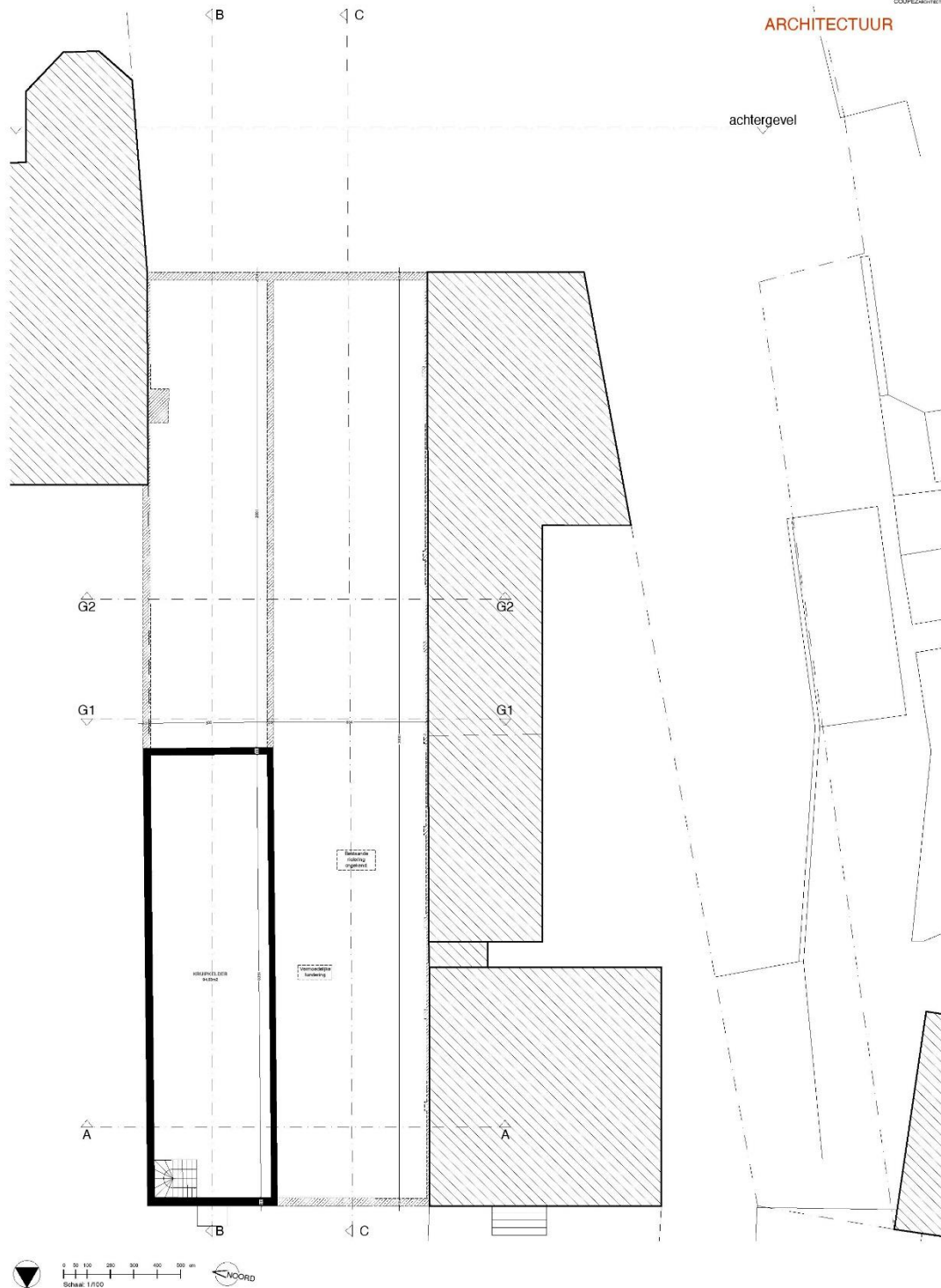
Figuur 7: Zicht op de bestaande verharding (zicht vanuit het oosten naar de Vaartstraat toe) (©Coupez architecten Gent)

Figuur 8 : Implantingsplan bestaande toestand (© Coupez architecten Gent).

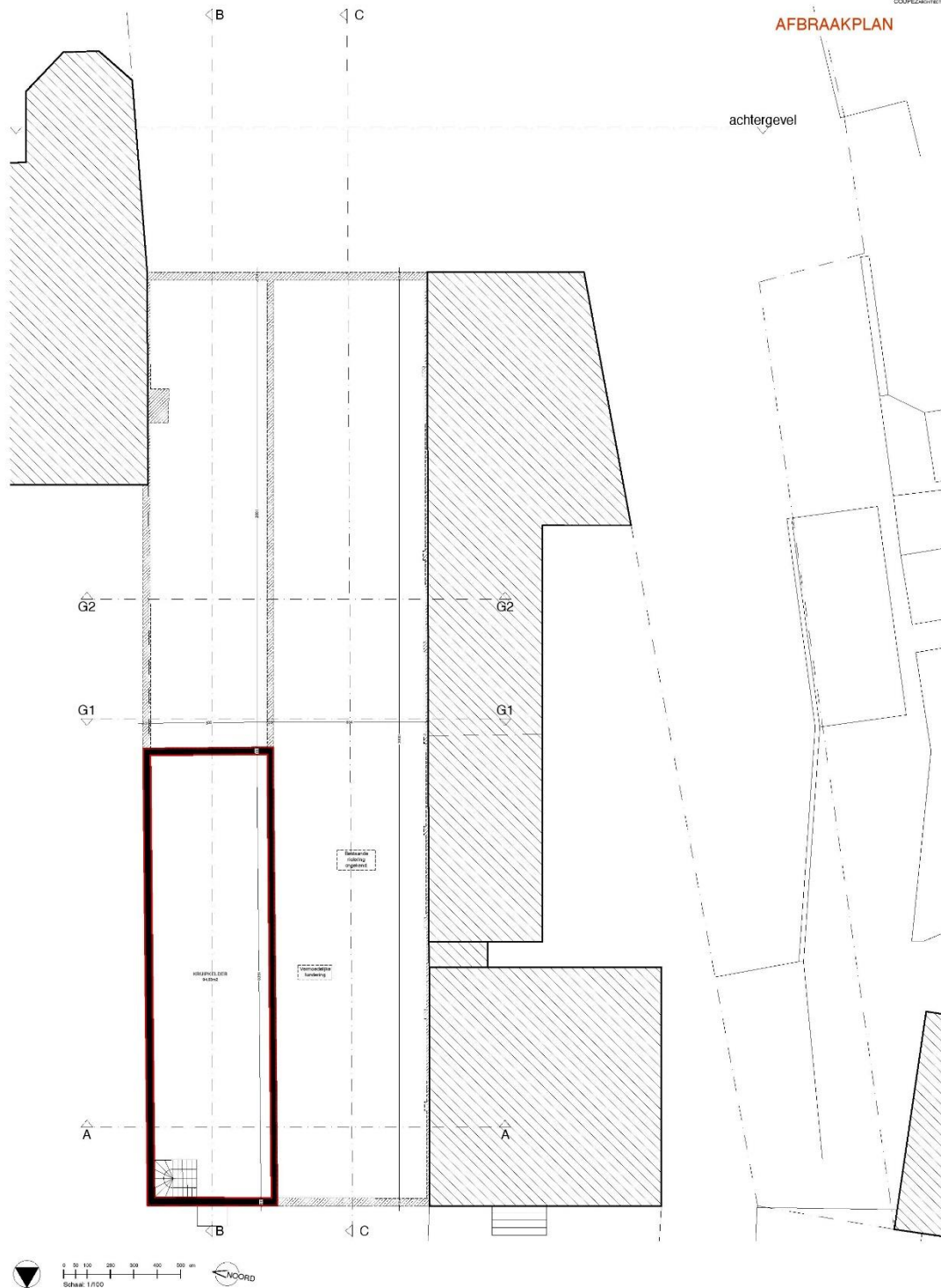

Figuur 9 : Implantingsplan nieuwe toestand (© Coupez architecten Gent).

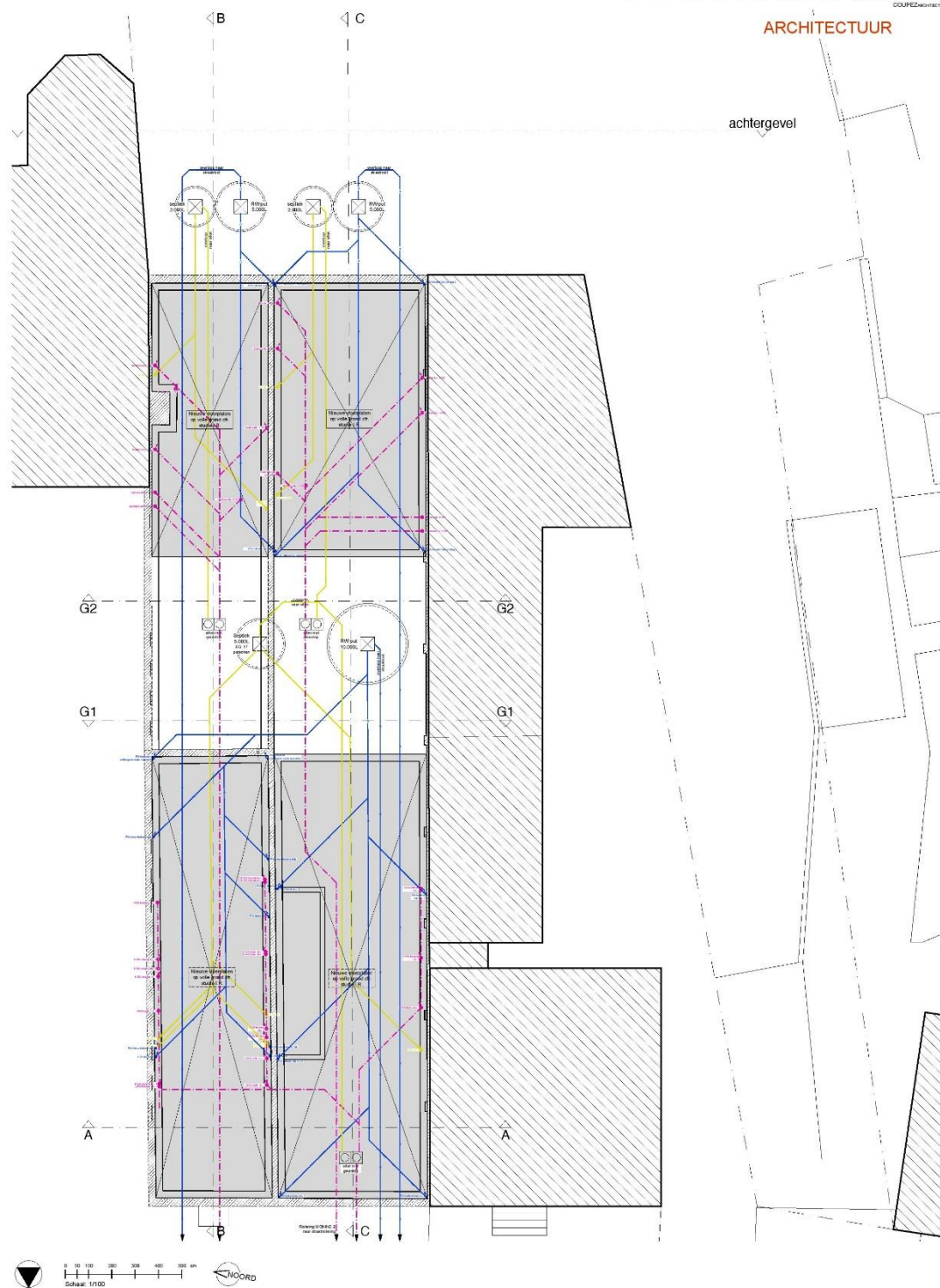

Figuur 10: bestaande toestand funderingsplan/kelder (©Coupez architecten Gent)

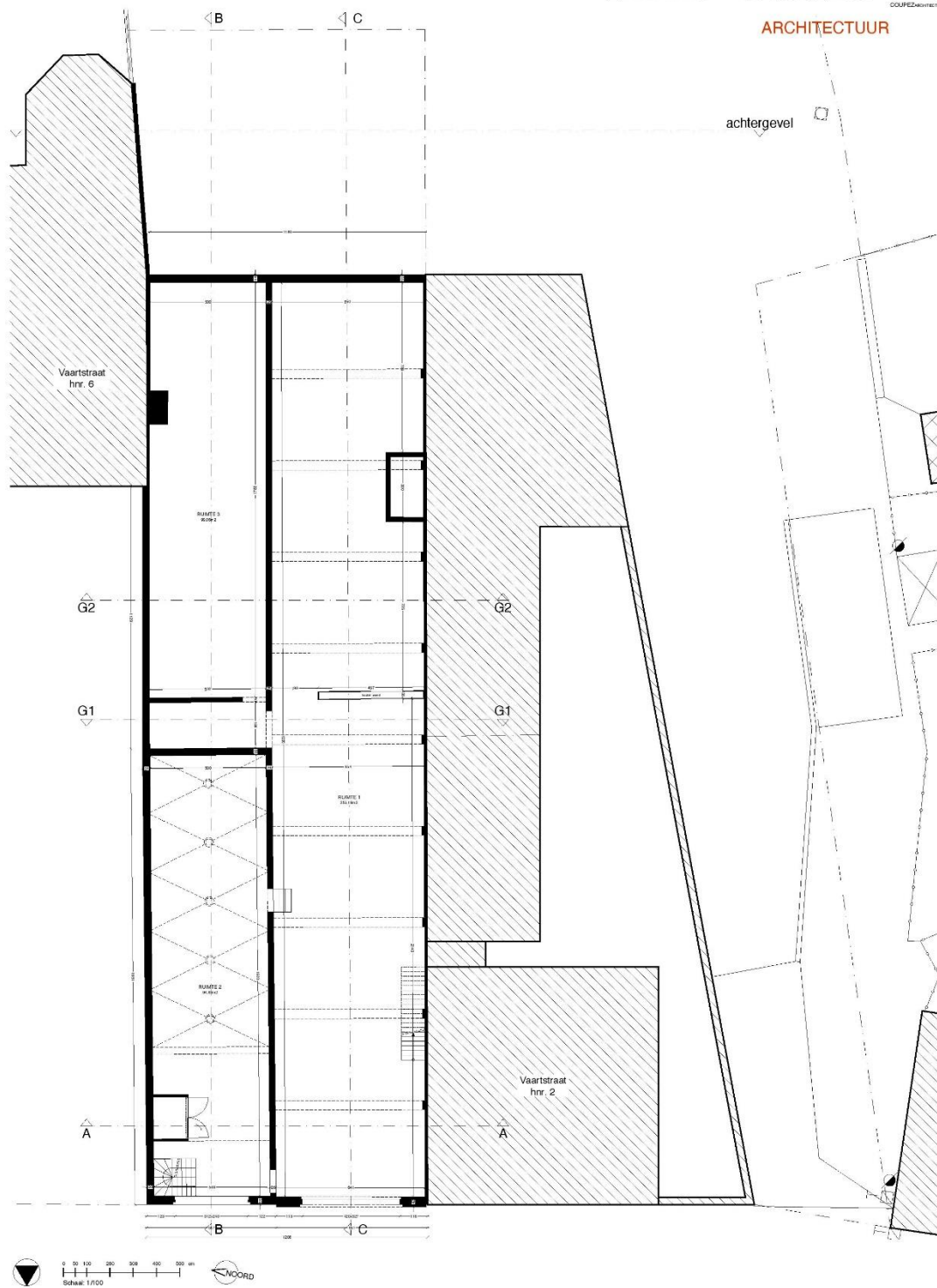
AFBRAAKPLAN

Figuur 11: afbraakplan funderingsplan/kelder (©Coupez architecten Gent)

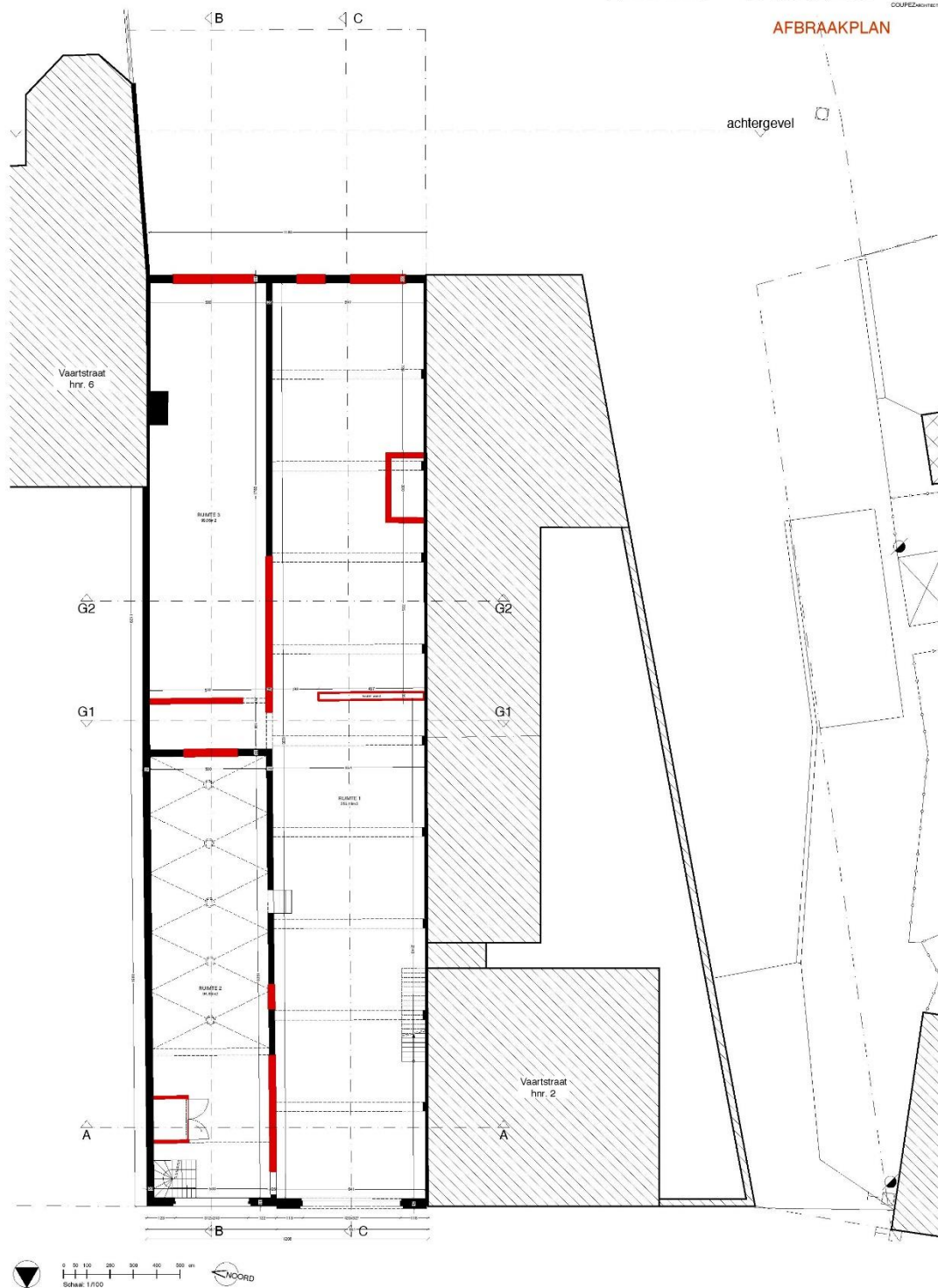

Figuur 12: nieuw funderings- en rioleringsplan (©Coupez architecten Gent)

Figuur 13: bestaande toestand gelijkvloers (©Coupez architecten Gent)

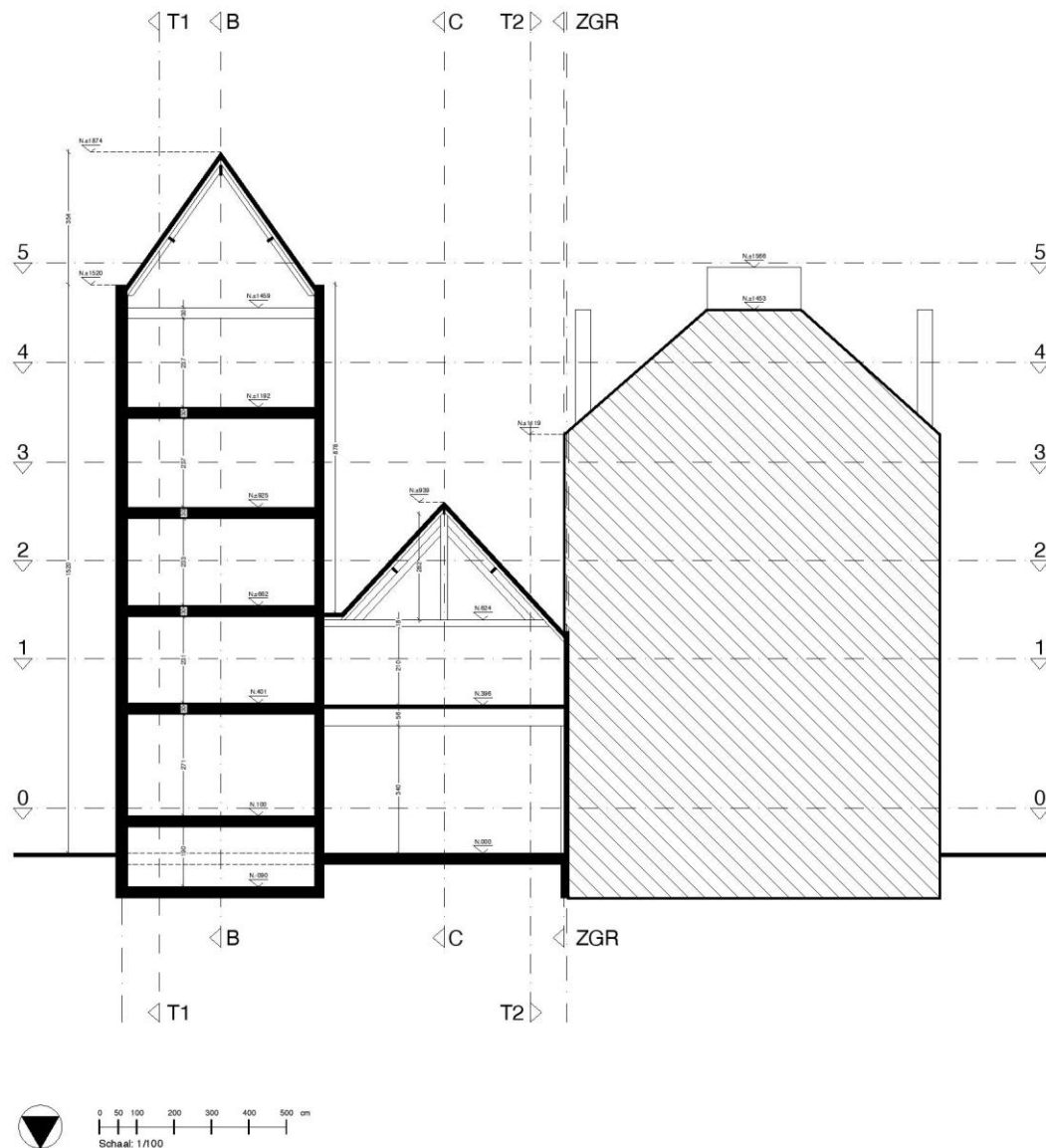
AFBRAAKPLAN

Figuur 14: afbraakplan gelijkvloers (©Coupez architecten Gent)

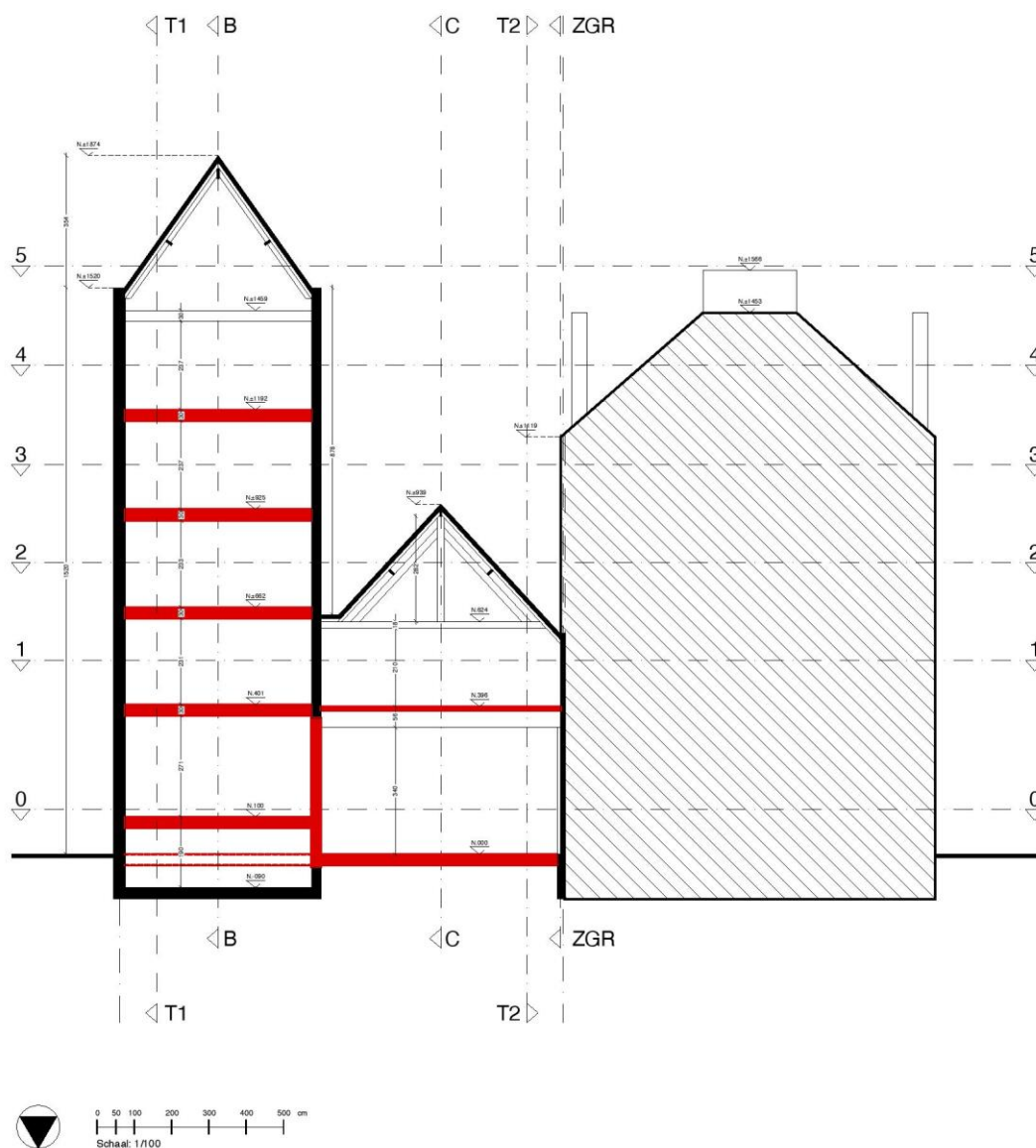

Figuur 15: nieuwe toestand gelijkvloers (©Coupez architecten Gent)

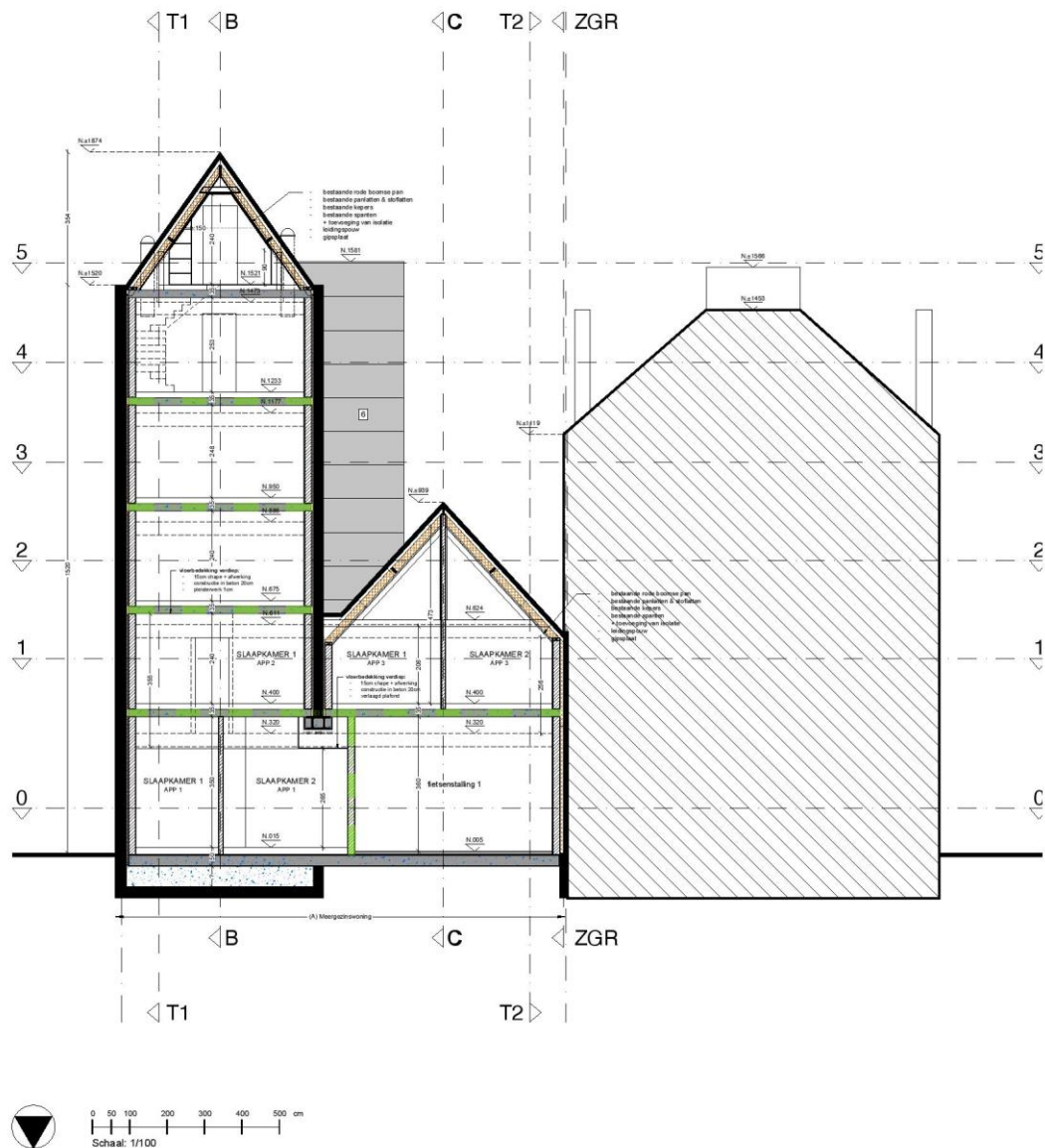

Figuur 16: doorsnede AA bestaande toestand (©Coupez architecten Gent)

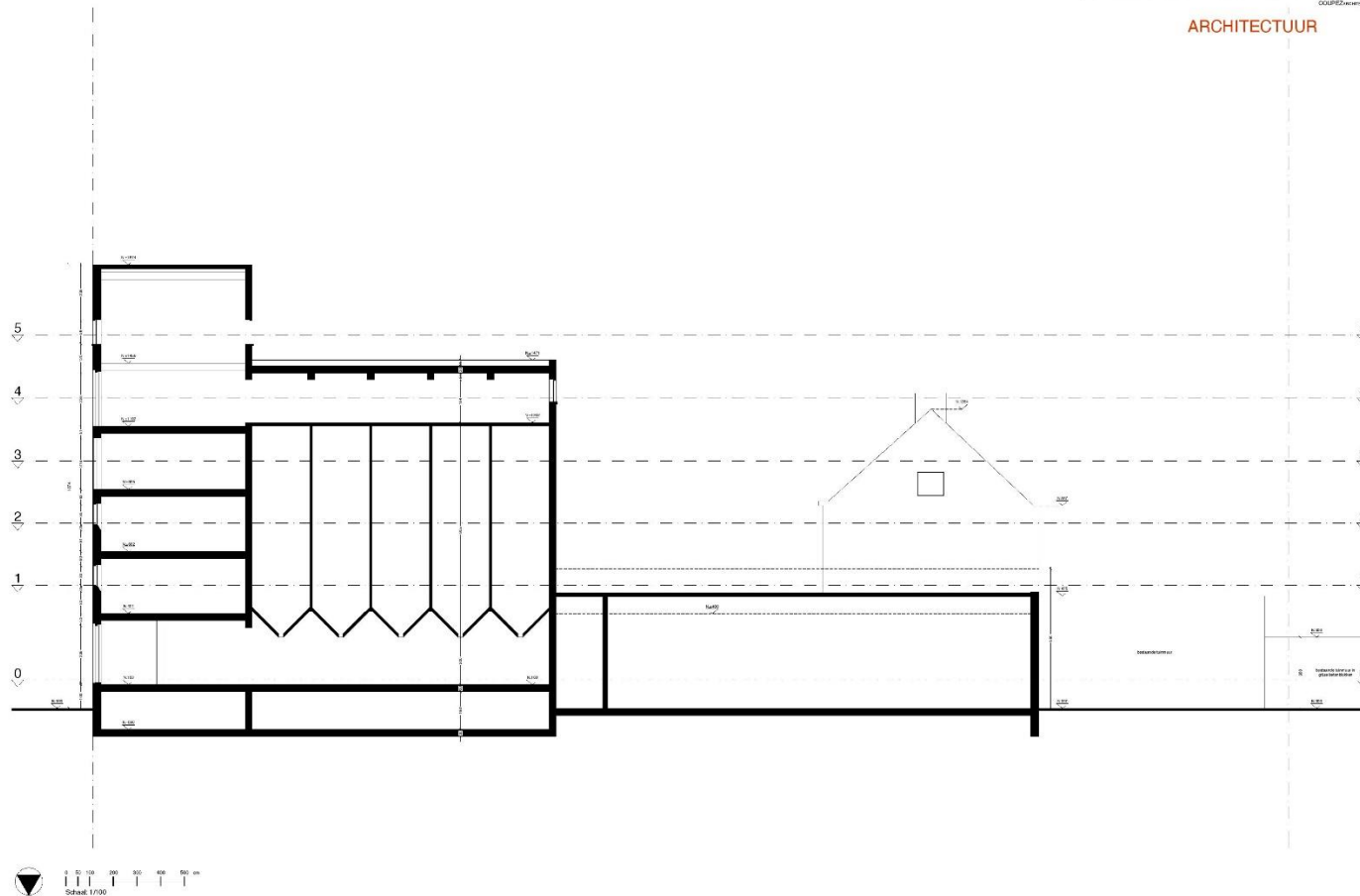
AFBRAAKPLAN

Figuur 17: doorsnede AA afbraakplan (©Coupez architecten Gent)

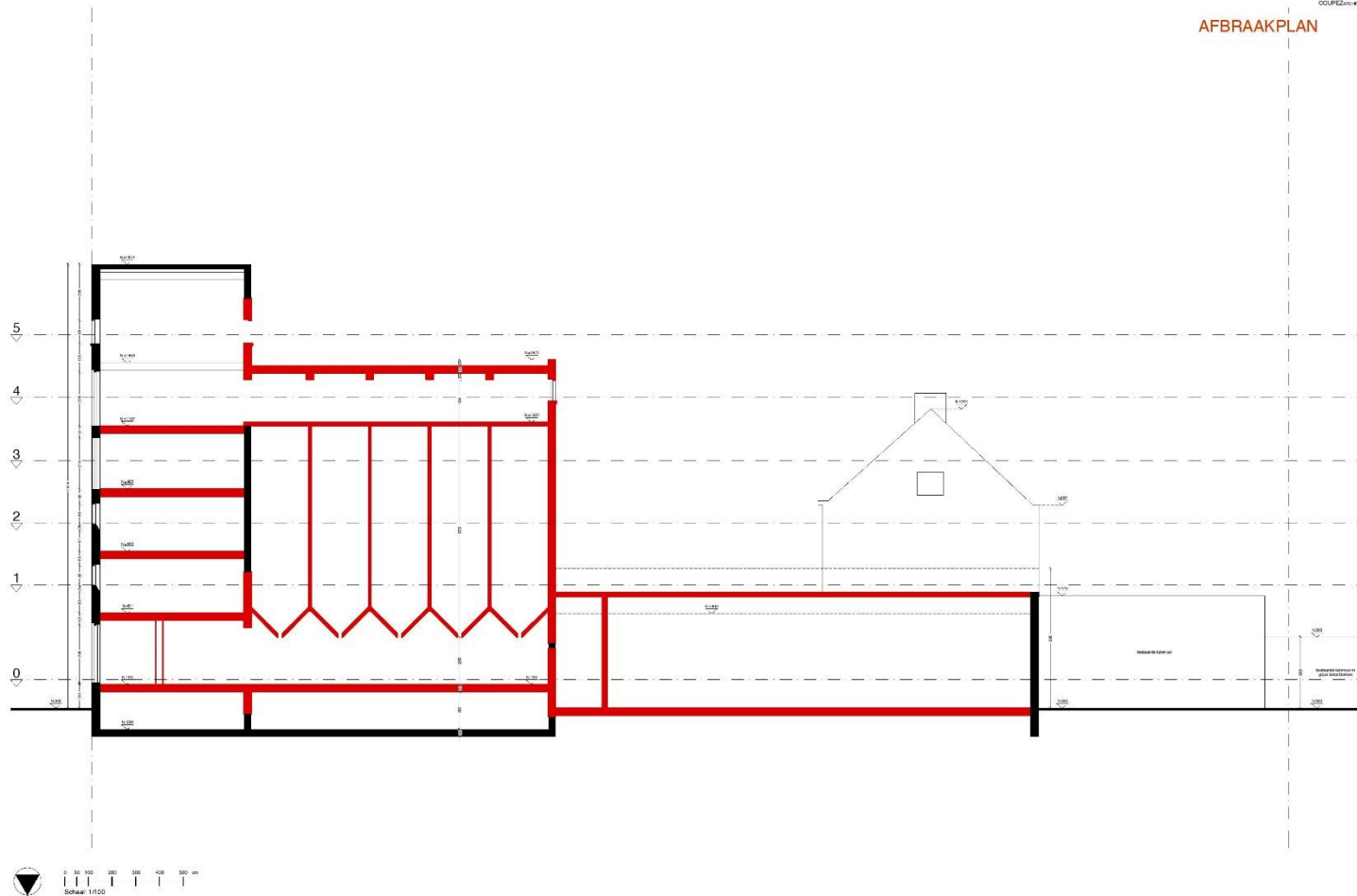

Figuur 18: doorsnede AA nieuwe toestand (©Coupez architecten Gent)

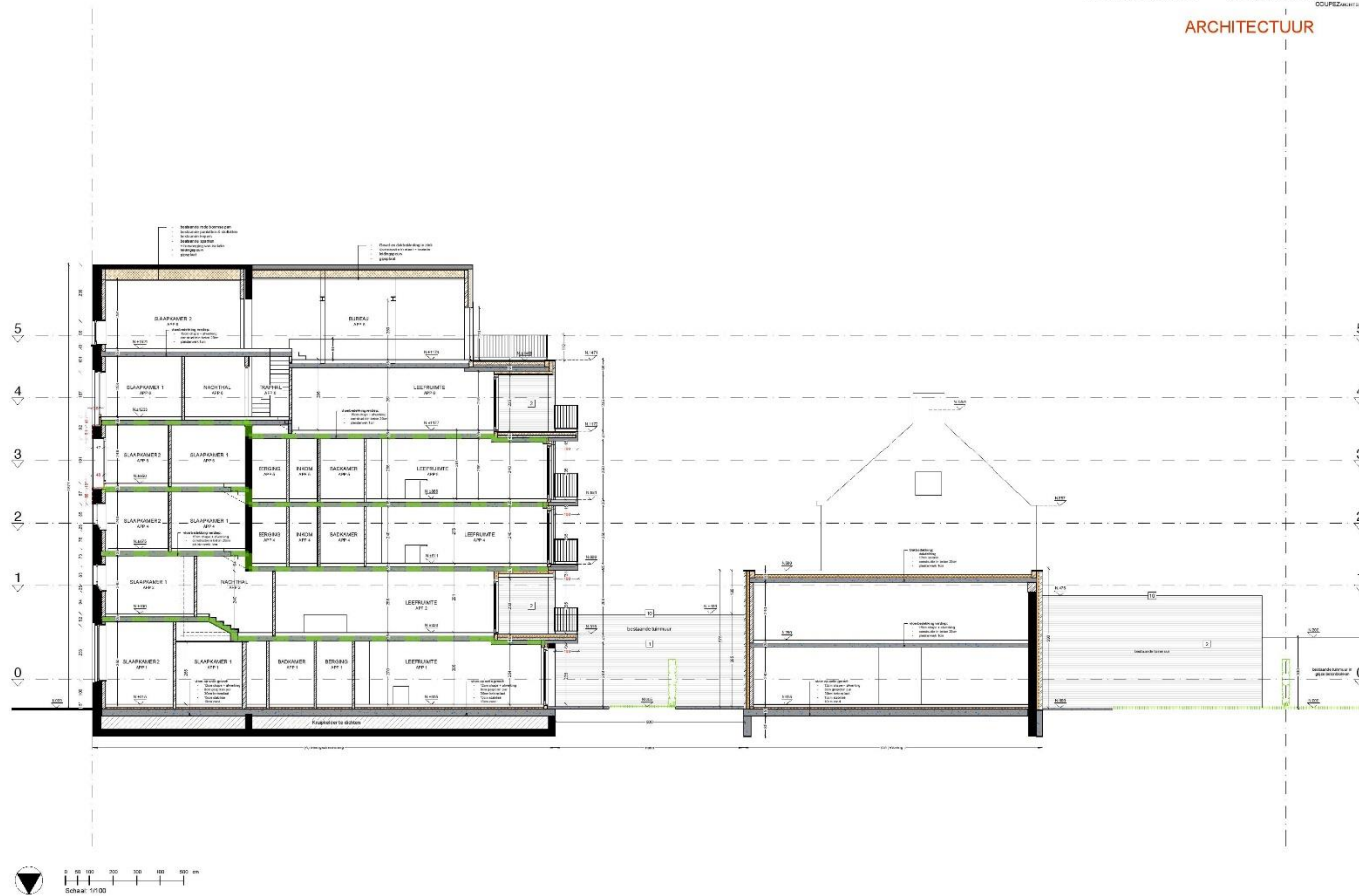

Figuur 19: doorsnede BB bestaande toestand (©Coupez architecten Gent)

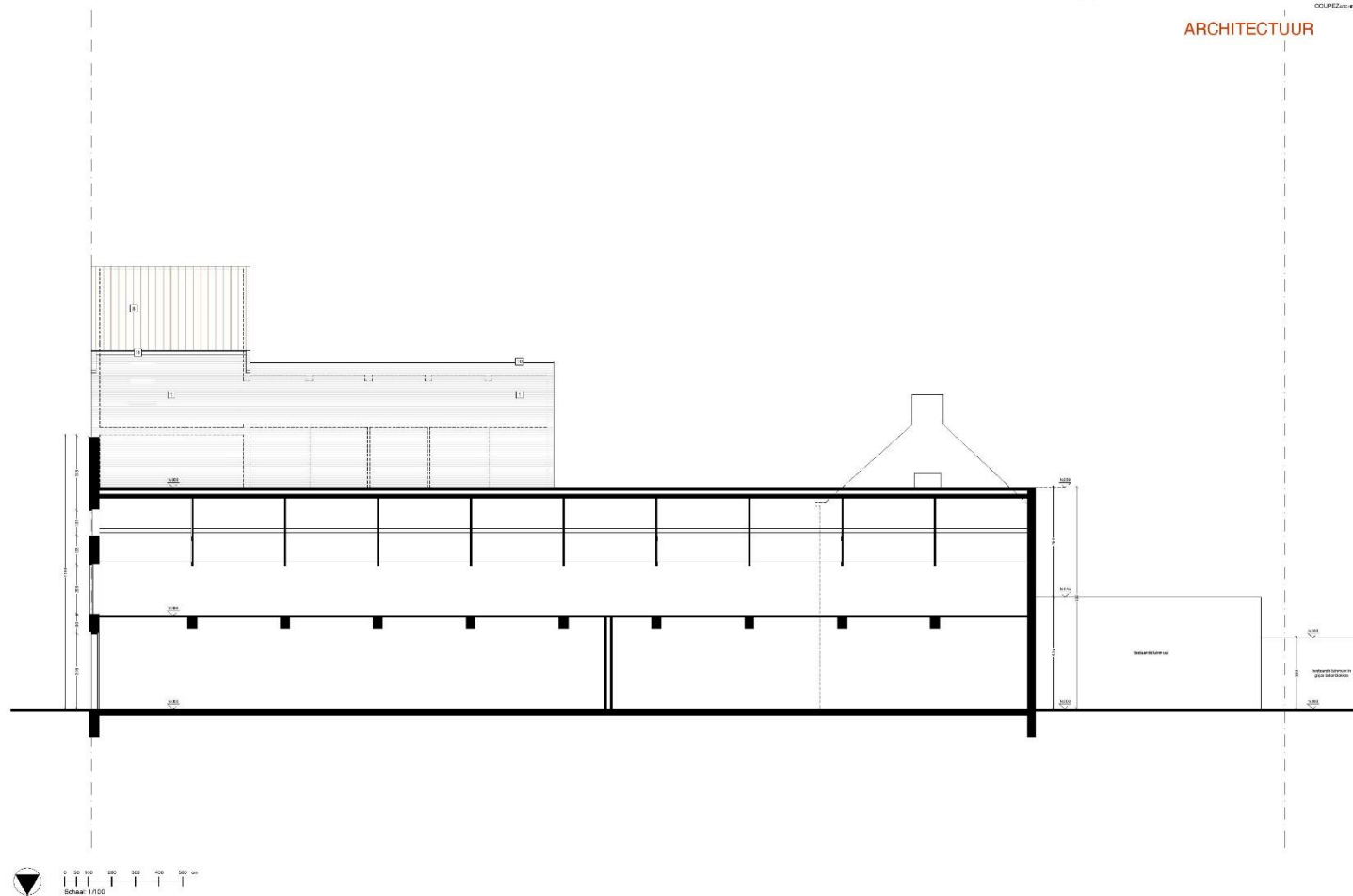
AFBRAAKPLAN

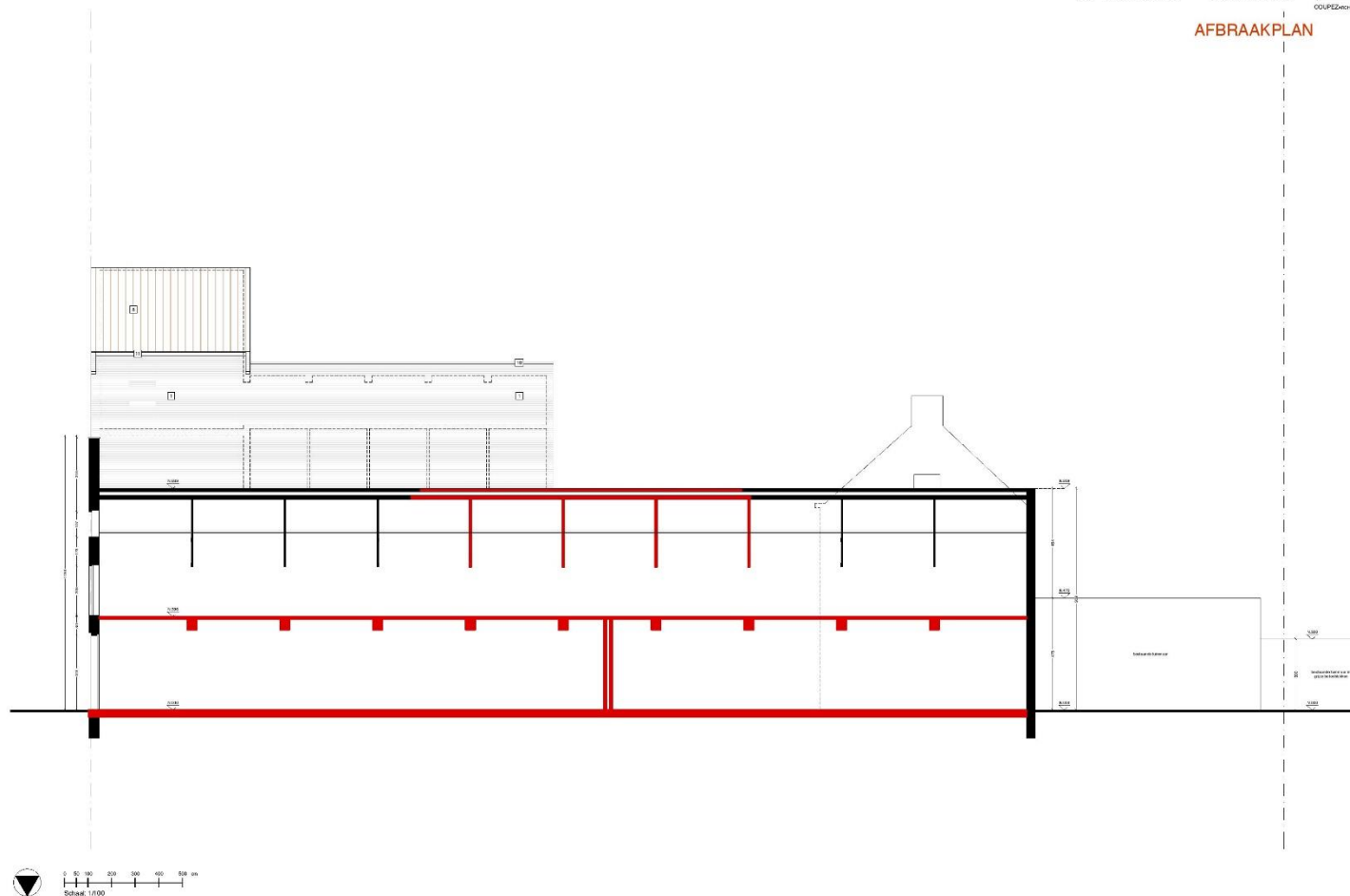
Figuur 20: doorsnede BB afbraakplan (©Coupez architecten Gent)

Figuur 21: doorsnede BB nieuwe toestand (©Coupez architecten Gent)

Figuur 22: doorsnede CC bestaande toestand (©Coupez architecten Gent)

Figuur 23: doorsnede CC afbraakplan (©Coupez architecten Gent)

Figuur 24: doorsnede CC nieuwe toestand (©Coupez architecten Gent)

1.1.2.2 Criteria voor de noodzaak van een archeologienota

Het projectgebied bevindt zich gedeeltelijk in een vastgestelde archeologische zone, met name de historische stadskern van Gistel. De als plangebied gemarkeerde oppervlakte overschrijdt de drempelwaarden opgenomen in het Onroerenderfgoeddecreet (perceeloppervlak > 300m², bodemingreep > 100m²). Hierdoor moet een archeologienota worden opgesteld.

1.1.3 *Onderzoeksopdracht*

1.1.3.1 Archeologische voorkennis

Op het projectgebied werd nog geen archeologisch onderzoek uitgevoerd, maar in de nabije omgeving kunnen wel enkele onderzoeken gesitueerd worden (fig. 22).

Ten noorden van het projectgebied wordt een laatmiddeleeuwse site met walgracht gesitueerd, maar bij een veldprospectie in 1987 werden geen vondsten aangetroffen (CAI-ID 73496). Voor de herinrichting van de schoolgebouwen ter hoogte van deze site werd een archeologienota op basis van een bureauonderzoek opgemaakt (Archeologienota ID 3174). Door de beperkte oppervlakte van de bodemingrepen werd een vrijgave geadviseerd.

Ten zuiden van het projectgebied wordt de circulaire oude stadskern van Gistel aangeduid (CAI-ID 156811). Tussen de Kaaistraat en de Neerhofstraat bevond zich een motte (CAI-ID 73413). In de volle middeleeuwen was dit een castrale motte en bij opgravingen in 1979 werden bewoningssporen van voor de 13de eeuw aangetroffen. In de 14de eeuw werd de site omgevormd tot een waterburcht. In de 19de eeuw werd het kasteel gesloopt en de walgracht gedempt.

Recent werden enkele archeologienota's voorzien voor werken rond deze motte/waterburcht. Voor de afbraak van bestaande woningen en de bouw van appartementen in de Kasteelstraat werd op basis van het bureauonderzoek verder onderzoek na de sloop geadviseerd om de verstoring door de huidige bewoning en het archeologisch potentieel van het projectgebied beter in te schatten (Archeologienota ID 1536). Bij het proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in 2018 werd een zeer brede gracht aangetroffen die op basis van zijn oriëntatie mogelijk gelinkt kan worden aan het voormalige kasteel dat in de tweede helft van de 13de eeuw werd opgericht door de heren van Gistel ten zuiden van de Parochiekerk van O.-L.-V.-Hemelvaart (Archeologienota ID 8367). Deze gracht is niet zichtbaar op historische kaarten en biedt aldus een hoog potentieel op kenniswinst. Een opgraving van de zone met de gracht werd geadviseerd. Aan de Neerhofstraat 15 wordt een bestaande woning afgebroken en een nieuw appartementsgebouw opgericht. In 2019 werd hiervoor een archeologienota aangeleverd op basis van een bureauonderzoek (Archeologienota ID 11644). Ook hier kunnen mogelijks sporen van de motte/waterburcht verwacht worden en werd een verder vooronderzoek met en zonder ingreep in de bodem geadviseerd na de sloopwerken.

Figuur 25: CAI-meldingen en archeologienota's nabij het projectgebied aangeduid op het GRB-bestand (©Geopunt, Onroerend Erfgoed, CAI)

1.1.3.2 Vraagstelling met betrekking tot het onderzochte gebied

Op basis van verscheidene parameters, zoals de nog aanwezige erfgoedwaarden, de landschapshistoriek, topografie, geomorfologie, bodemgebruik, vegetatie, en ingreephistoriek, wordt een waardering van het archeologisch potentieel binnen het afgebakende projectgebied opgesteld. Hiertoe wordt een stapsgewijze onderzoeksprocedure doorlopen, waarbij de vraagstelling steeds teruggekoppeld wordt naar volgende kernpunten:

- Heeft het projectgebied archeologisch potentieel?
- Is er sprake van versterking van dit potentieel? Zo ja, in welke mate kan deze eventuele vindplaatsen hebben aangetast?
- Wat zijn de geplande ingrepen in functie van de werkzaamheden?
- Zullen de werken eventuele vindplaatsen bedreigen?
- Welke aspecten verdienen aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?

1.1.3.3 Randvoorwaarden

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is onmogelijk uit te voeren voorafgaand aan het aanvragen van de omgevingsvergunning met stedenbouwkundig karakter. Het projectgebied is namelijk bebouwd en de geplande bodemingrepen bevinden zich in/onder het bestaande gebouw.

De initiatiefnemer opteert voor de uitzonderingsprocedure waarbij een archeologienota wordt aangeleverd uitsluitend op basis van een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem waarbij wordt nagegaan of er binnen het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem of werfbegeleiding wenselijk is en/of vrijgave mogelijk is.

1.1.4 *Werkwijze en strategie van het onderzoek*

GATE werd aangesteld om deze archeologienota door middel van een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem op te maken. Het onderzoek werd uitgevoerd onder leiding van een erkend archeoloog van GATE.

De aard van de werken werd tijdens het vooronderzoek afgewogen tegen de voorhanden zijnde gegevens relevant voor het projectgebied op landschappelijk, historisch-cartografisch en archeologisch vlak.

De archeologienota werd digitaal opgemaakt middels Office- en Adobe-software. Het bijhorend kaartmateriaal werd aangemaakt in een GIS-omgeving. In die GIS werden de ontwerpplannen ingeladen en geprojecteerd ten opzichte van diverse kaartlagen die raadpleegbaar zijn op www.geopunt.be, www.dov.vlaanderen.be, www.geo.onroerenderfgoed.be, www.cartesius.be en de website van de centraal archeologische inventaris [CAI]. De geraadpleegde literatuur, de digitale bronnen en het kaartmateriaal zijn te vinden in de bijlage.

1.2 **Assessmentrapport**

Dit bureauonderzoek plaatst het projectgebied binnen een landschappelijk en archeologisch kader, waarbij rekening gehouden wordt met het ontwerpplan van de renovatie. Deze studie dient als voorbereiding van een eventueel vervolgonderzoek, waar rekening kan worden gehouden met de geplande werken, of de reeds gekende archeologische, geologische en bodemkundige fenomenen. Daarnaast helpt de voorbereiding mee tot het opstellen van een [mogelijke] archeologische verwachting waarmee zowel tijdens toekomstige bouwwerken, als tijdens de uitvoering van het vervolgonderzoek rekening gehouden wordt. Door raadpleging van de CAI [Centraal Archeologische Inventaris] en archeologische literatuur wordt ten slotte ook nagegaan in hoeverre gekende vindplaatsen aanwezig zijn in de nabijheid van het onderzoeksgebied.

Deze studie maakt gebruik van verscheidene datasets. Uitgangspunt is het ontwerpplan met informatie over de toekomstige werken, verkregen van de initiatiefnemer. Deze informatie wordt vervolgens geprojecteerd op de bodemkundige en geologische kaart. Vervolgens worden de historische kaarten als de archeologische inventaris onder de loep genomen om de gekende archeologische sites in en nabij het projectgebied te registreren.

1.2.1 *Landschappelijke situering*

1.2.1.1 Geologische en bodemkundige situering

Het onderzoeksgebied situeert zich ter hoogte van de Vaartstraat 2-4 te Gistel. Het gebied bevindt zich in de polders (fig.1).

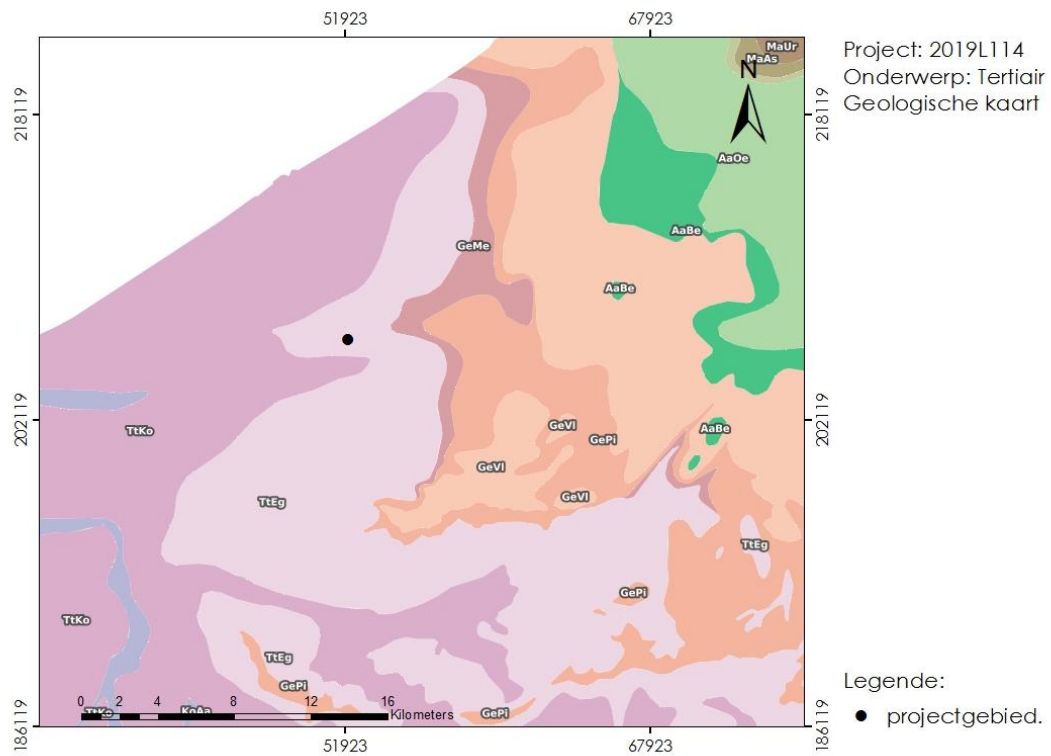
Volgens de **Tertiair-geologische kaart** (fig. 23) behoren de afzettingen in de ondergrond tot de Formatie van Tielt (Tt), lid van Egem (TtEg). Het gaat om afzettingen die bestaan uit grijsgroen zeer fijn zand met kleilagen en zandsteenbanken.

Op de **Quartair geologische kaart** is het projectgebied gelegen in het gebied gecodeerd als 11 (fig. 24). Dit verwijst naar een opbouw met eolische afzettingen van het Weichseliaan bovenop getijdenafzettingen van het Eemiaan. Volgens de **quartair profieltypekaart** ligt het projectgebied ter hoogte van types 47 (fig. 25). Ook hiermee wordt verwezen naar de eolische zandige afzettingen van het Weichseliaan met daaronder de zandige getijdenafzettingen van het Eemiaan.

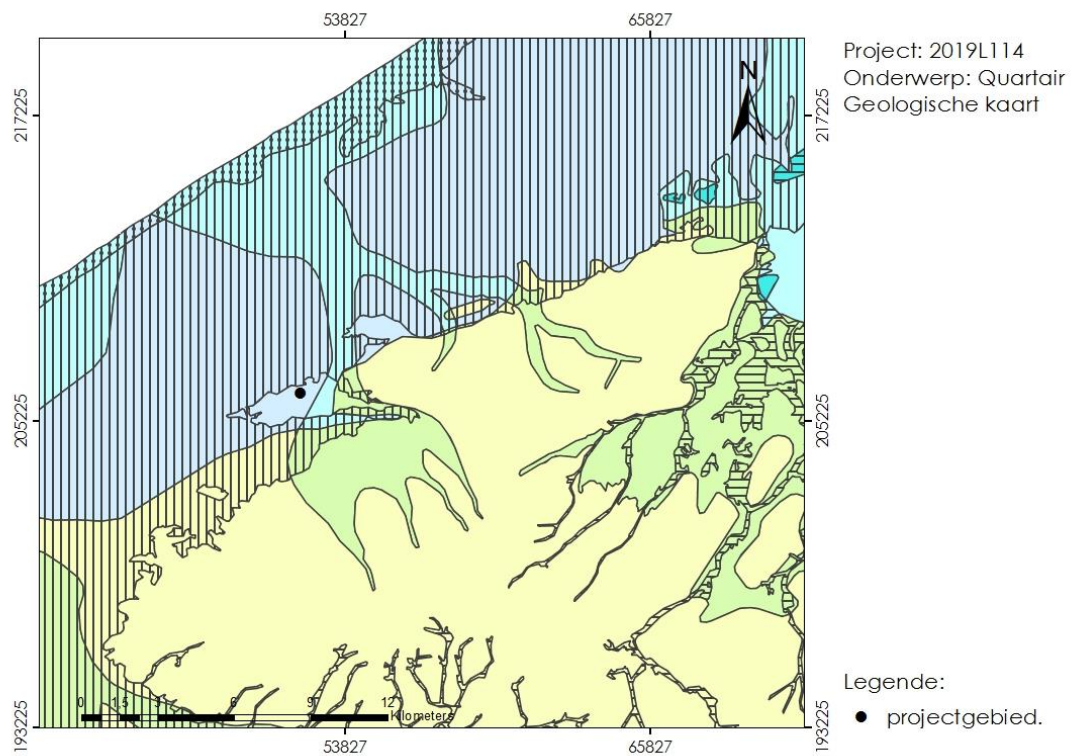
Op de **geomorfologische kaart** van de kust staat het projectgebied aangeduid als een polderrandhelling op de overgang van de polders naar de dekzandruggen (fig. 26).

De **bodem** op het projectgebied staat aangeduid als een antropogene bebouwde bodem (fig. 27-28). Ten noorden van het projectgebied zijn voornamelijk kleibodems aangeduid terwijl ten westen en oosten van het projectgebied zandbodems domineren.

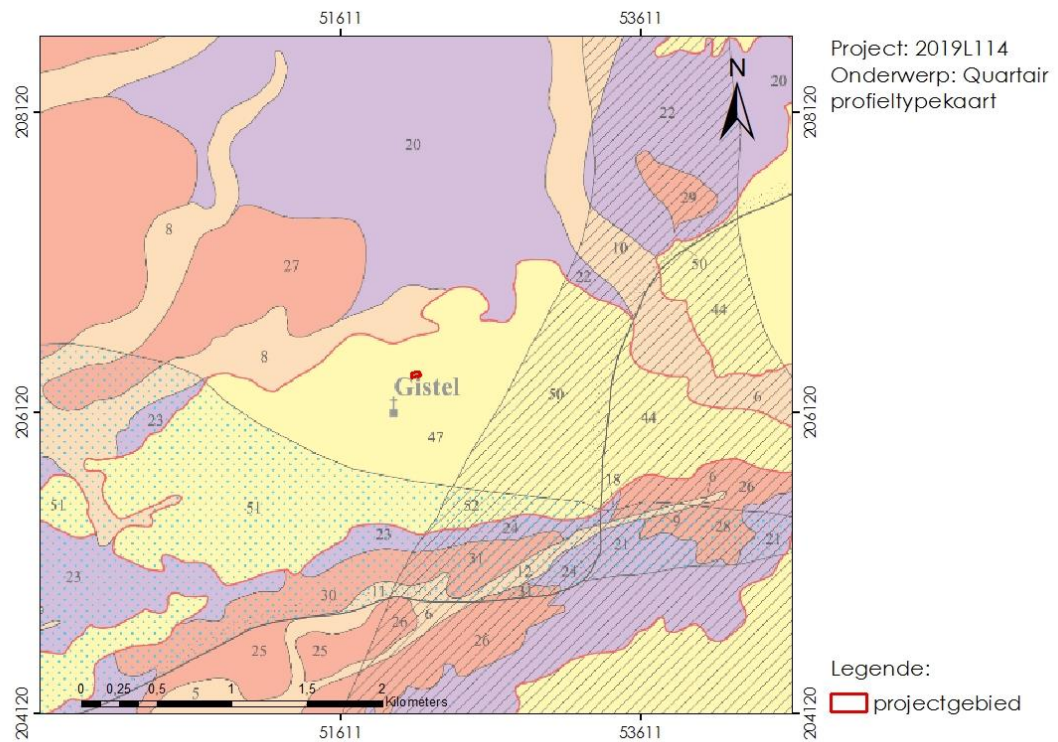
Voor wat betreft de **topografie** zijn we aangewezen op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II (DHM VII – 1m resolutie). Op ruimere schaal komt tot uiting dat het projectgebied zich bevindt op een oostwest georiënteerde uitloper van een dekzandrug achter de poldervlakte (fig. 29). Het projectgebied zelf vertoont een klein reliëfverschil tussen 5,6 en 6,0m TAW (fig. 30-31).

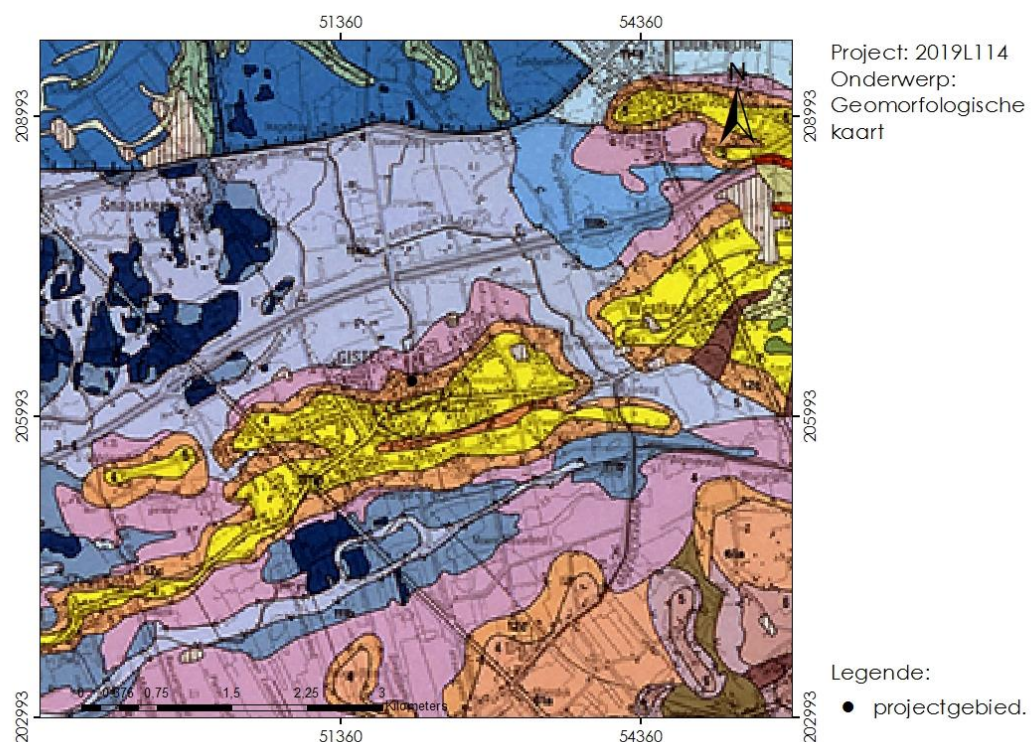
Figuur 26: Uitsnede uit de Tertiair geologische kaart met aanduiding van het projectgebied (© DOV).

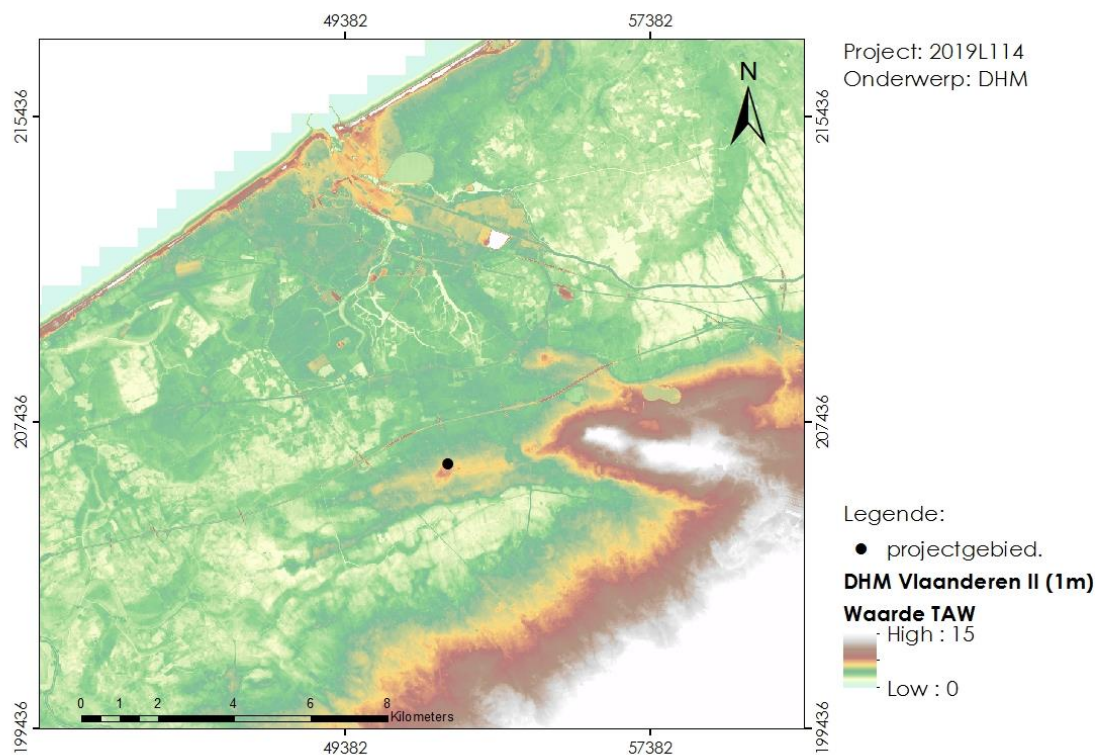
Figuur 27: Uitsnede quartair geologische kaart met aanduiding van het projectgebied (© DOV)

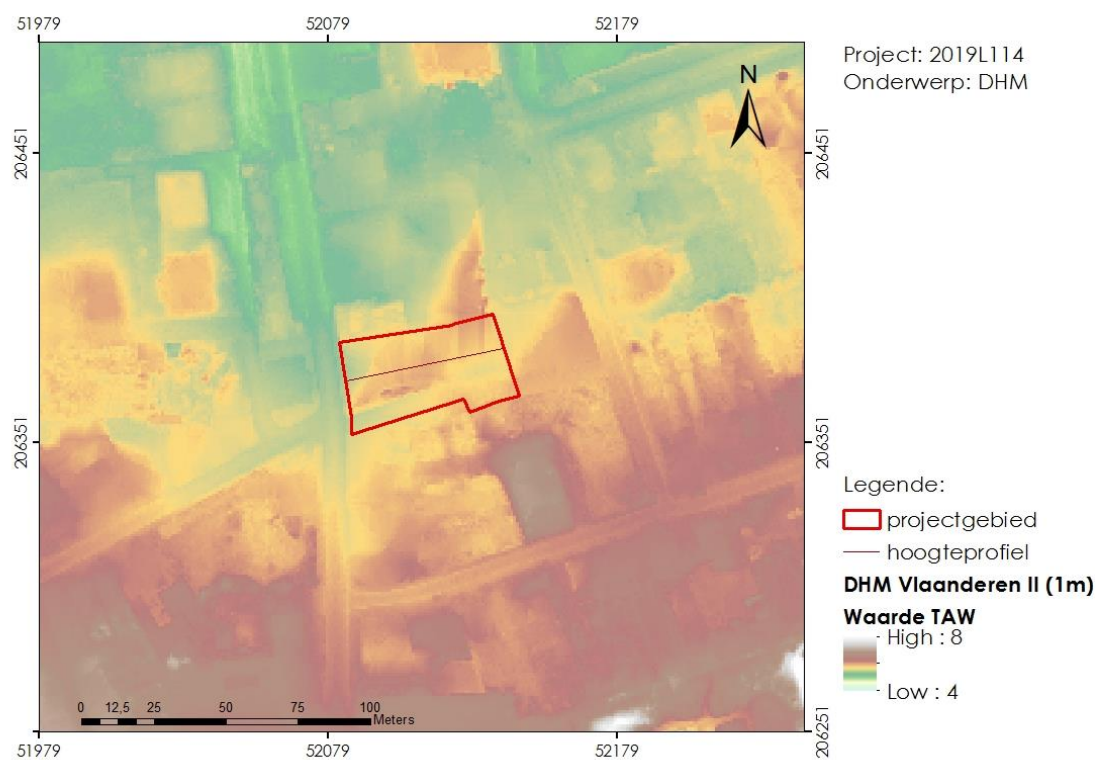
Figuur 28: Uitsnede quartair profieltypekaart met aanduiding van het projectgebied (© DOV)

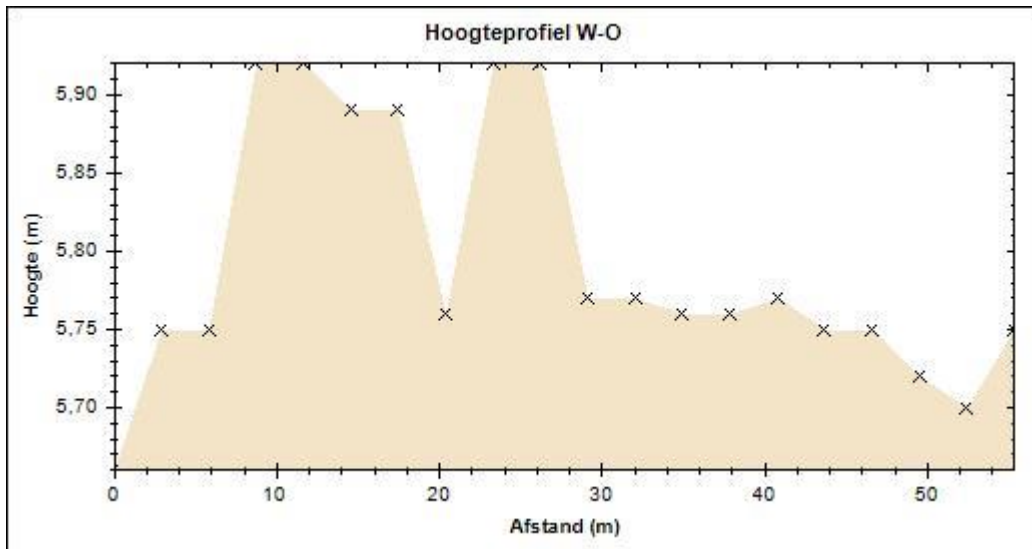
Figuur 29: Uitsnede van de geomorfologische kaart van de kust met aanduiding van het projectgebied

Figuur 32: Uitsnede DHM (macroschaal) met aanduiding van het projectgebied (© GDI Vlaanderen).

Figuur 33: Detail DHM ter hoogte van het projectgebied en omgeving met aanduiding hoogteprofiel (© GDI Vlaanderen)

Figuur 34: hoogteprofiel projectgebied W-O (©Geopunt)

1.2.2 Historisch cartografische situering

Het projectgebied bevindt zich op de noordelijke rand van de historische stadskern van Gistel. De oudste sporen van bewoning in Gistel werden aangetroffen rond de huidige markt en dateren uit de Romeinse tijd (2de-3de eeuw) (<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14383>).

Gistel wordt voor het eerst vermeld in historische bronnen uit de 10de eeuw. De circulaire opbouw van het centrum wijst op een mogelijke origine als vluchtburcht uit de laat-Karolingische tijd, aangelegd als verdediging tegen de invallen van de Noormannen. In de 11de eeuw wordt ten noorden van de kerk een motteburcht opgericht en ontwikkelt de stad zich verder als handelscentrum. In de 12de eeuw wordt in het westen van de stad de Godelievemotte opgericht. In de 13de eeuw wordt de motteburcht opgegeven en wordt meer naar het zuiden een kasteel opgericht. De motteburcht zal later plaatsmaken voor een waterburcht. De lakenhallen dateren uit de late 13de eeuw. De stad Gistel kent zijn hoogtepunt in de 14de eeuw, dankzij de lakennijverheid. De stad wordt voorzien van een stadsgracht, stadhuis en begijnhof. Het kasteel wordt verder uitgebreid en vermoedelijk voorzien van een donjon.

In de 16de eeuw bleef de stad niet gespaard van onrusten. Door de val van Oostende in 1604 komt er een einde aan de oorlogen. Vanaf 1611 worden er herstellingswerken aan de kerk uitgevoerd. In 1638 wordt het kanaal Plassendale-Nieuwpoort aangelegd, de stad wordt via de Gistelsevaart en de Waerevaart aan dit kanaal verbonden. De Gistelsevaart (gedempt rond 1980) bevond zich net ten westen van het projectgebied en volgde het traject van de huidige Vaartstraat.

Op de 18de-eeuwse Ferrariskaart staat het projectgebied aangeduid ten noorden van de stadskern in de nabijheid van het einde van de Gistelsevaart en de waterburcht (fig. 32). Er zijn nog geen wegen in de omgeving van het projectgebied waar te nemen en het projectgebied zelf is niet bebouwd.

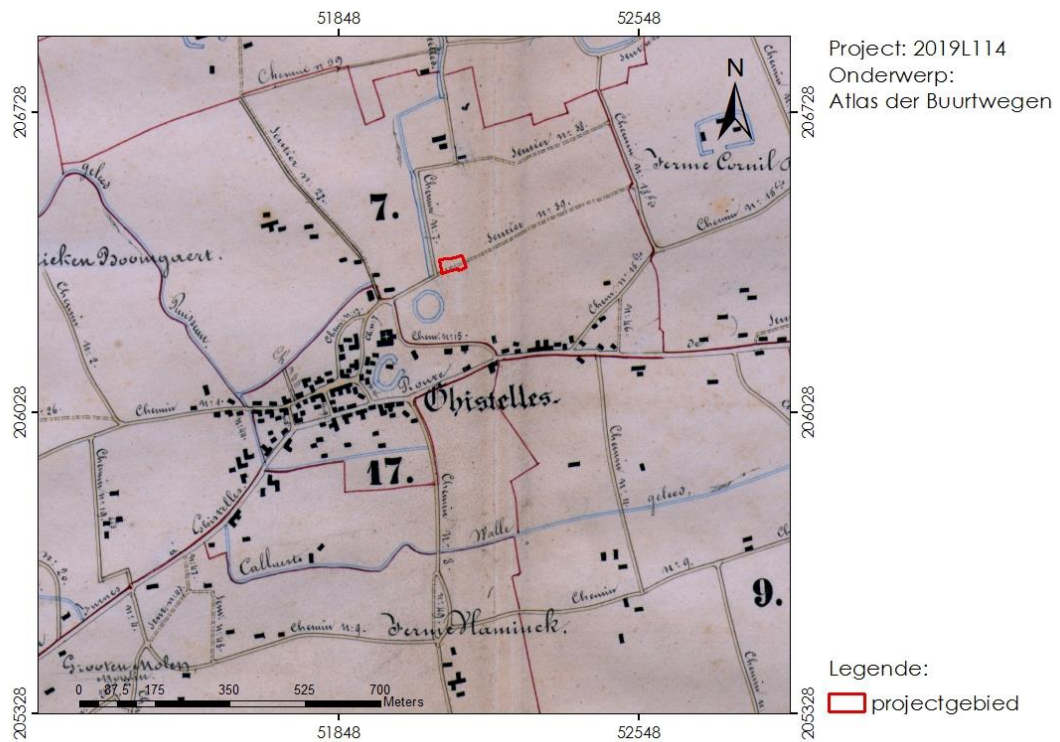
Dit verandert op de midden 19de-eeuwse kaarten (fig. 33-35). Naast de Gistelsevaart wordt de Vaartstraat aangelegd waarbij ten noorden van het projectgebied de weg een andere hoek maakt dan de Vaart. Net naast of op het projectgebied wordt een landelijk pad gesitueerd. Op de atlas der buurtwegen staat de waterburcht nog aangeduid zij het iets zuidelijker dan op de Ferrariskaart, terwijl deze verdwenen is op de Topografisch kaart Vandermaelen en de Popp-kaart.

De bebouwing op het projectgebied dateert uit de tweede helft van de 19de eeuw (<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/52106>). De smalle fabrieksbeuk (Vaartlaan 4) werd opgericht in 1852 en het herenhuis van de voormalige maalderij (Vaartlaan 2) rond 1872. De gebouwen werden in 1902 samengevoegd en in 1906 werd een uitbreiding aan de achterzijde toegevoegd. Op de topografische kaarten uit 1873 en 1904 staat deze bebouwing op het projectgebied aangeduid (cartesius).

Op de orthofoto uit 1971 is waar te nemen dat de bebouwing uitbreidt ten noorden van de stadskern (fig. 36). Ten noorden van het projectgebied is de Gistelsevaart nog waar te nemen en zijn nog meerdere weilanden aanwezig. Rond 1980 wordt de Gistelsevaart gedempt en vanaf dan zal de bebouwing in het noorden verder toenemen zoals te zien is op de orthofoto's uit 1979-1990, 2000-2003 en 2012 (fig. 37-39).

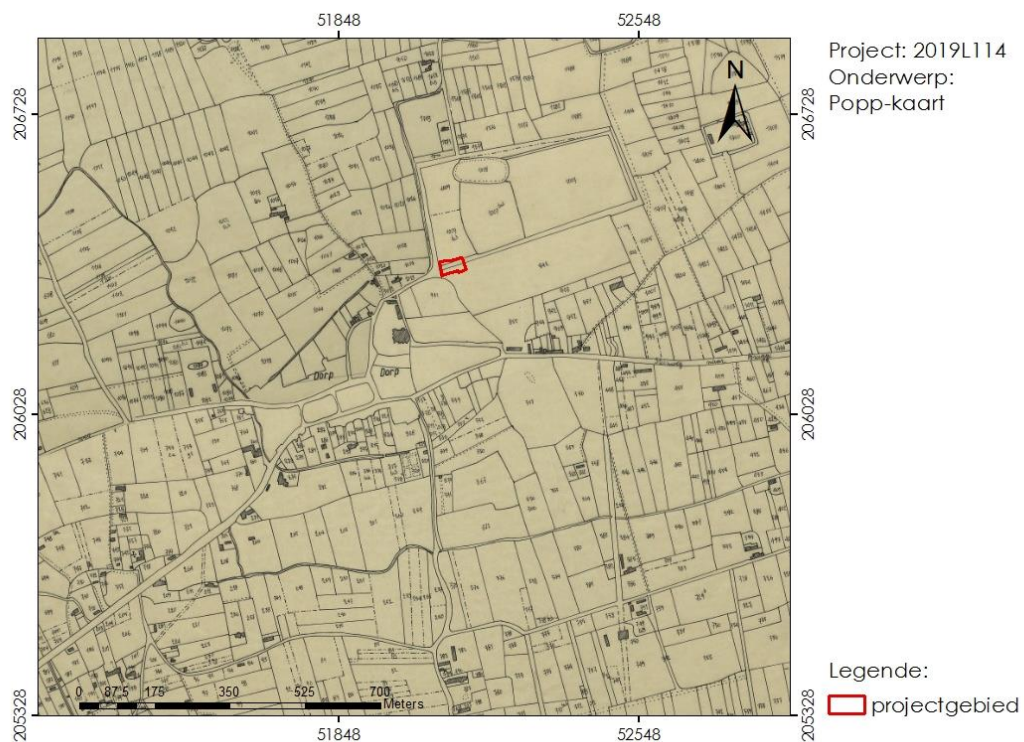
Figuur 35: Uitsnede van de Ferrariskaart (1771-1777) met aanduiding van het projectgebied (© Geopunt).

Figuur 36: Uitsnede van de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) met aanduiding van het projectgebied (© Geopunt).

Figuur 37: Uitsnede midden 19de-eeuwse topografische kaart van Vandermaelen ter hoogte van het projectgebied (© Geopunt).

Figuur 38: Uitsnede midden 19de-eeuwse Popp-kaart ter hoogte van het projectgebied (© Geopunt).

Figuur 39: Orthofoto uit 1971 ter hoogte van het projectgebied (© Geopunt).

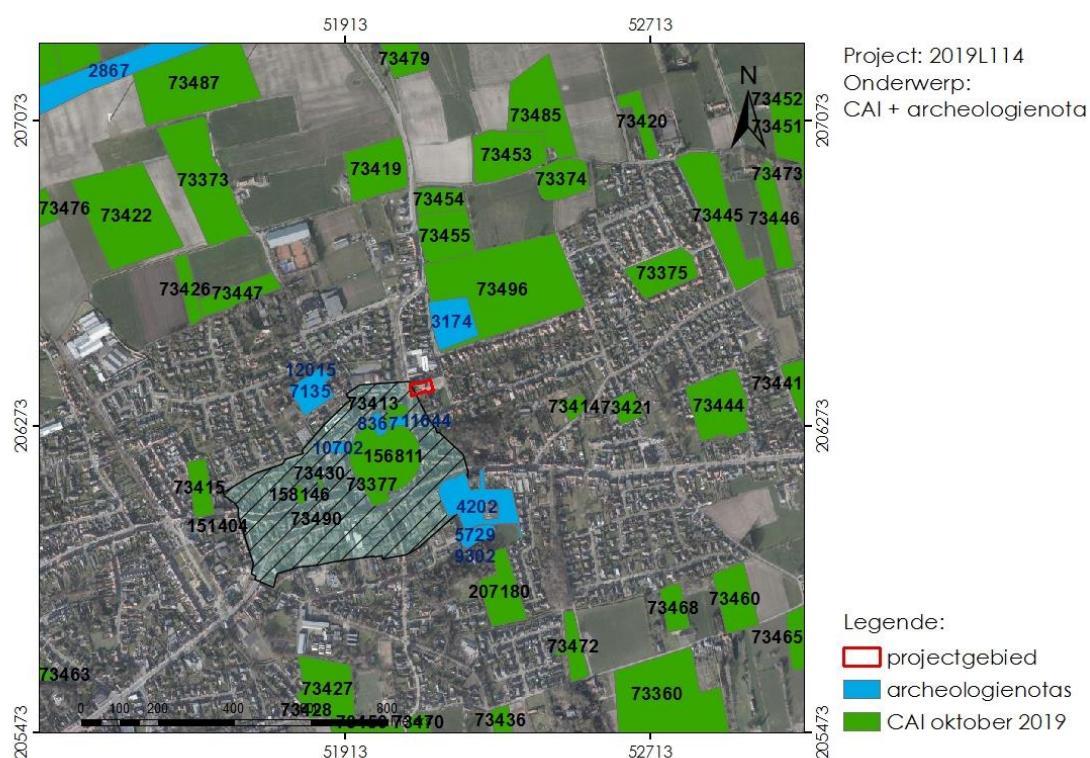
Figuur 40: Orthofoto genomen in de periode 1979-1990 ter hoogte van het projectgebied (© Geopunt).

Figuur 41: Orthofoto genomen in de periode 2000-2003 ter hoogte van het projectgebied (© Geopunt).

Figuur 42: Orthofoto uit 2012 ter hoogte van het projectgebied (© Geopunt).

Figuur 43: Projectie CAI-locaties en archeologienota's in de ruime omgeving van het projectgebied t.o.v. een recente orthofoto (© CAI en Geopunt).

1.2.3 Archeologische situering

Op het projectgebied zelf werd nog geen archeologisch onderzoek uitgevoerd, maar in de nabije en ruime omgeving kunnen wel meerdere onderzoeken gesitueerd worden (fig. 40).

In de historische kern van Gistel worden slechts een beperkt aantal **CAI**-locaties aangeduid. Een cirkel duidt de vermoedelijk oudste kern van stad aan (CAI-ID 156811) (Verbrugghe, 1988). Binnen deze cirkel staat de kerk: de eerste kerk werd gebouwd in de 10de eeuw, de huidige kerk dateert uit de 19de eeuw (CAI-ID 73376). Ook de markt bevindt zich binnen deze oudste kern (CAI-ID 73491). Net ten zuiden van de markt stond het kasteel van Gistel (CAI-ID 73377). Bij opgravingen op de markt en de kasteelsite werden ook Romeinse en volmiddeleeuwse sporen en vondsten ontdekt. Het kasteel zelf kent twee bouwfases in de 14de en 16de eeuw. In het noorden van deze oudste kern bevond zich een motte (CAI-ID 73413). In de volle middeleeuwen was dit een castrale motte en bij opgravingen in 1979 werden bewoningssporen van voor de 13de eeuw aangetroffen. In de 14de eeuw werd de site omgevormd tot een waterburcht. In de 19de eeuw werd het kasteel gesloopt en de walgracht gedempt. Daarnaast worden nog enkele toevalsvondsten vermeld zoals een 16de-eeuwse munt (CAI-ID 73430) en enkele 12de-13de-eeuwse tonwaterputten (CAI-ID 158146) in de Hoogstraat en laatmiddeleeuws aardewerk in de Stationsstraat (CAI-ID 73490). Net buiten het centrum van Gistel bevond zich het laatmiddeleeuwse tempelhof (CAI-ID 73415). Nabij het tempelhof werd bij een proefsleuvenonderzoek in 2009 o.a. laatmiddeleeuws aardewerk en slachtafval aangetroffen (CAI-ID 151404) (De Smaele & Thuy, 2010).

Buiten de historische kern zijn regelmatig vondstenconcentraties uit de Romeinse tijd en vooral uit de middeleeuwen aangetroffen tijdens veldprospecties in de jaren '80 (Verbrugghe, 1988) (CAI-ID 73419, 73420, 73421, 73422, 73426, 73427, 73428, 73436, 73441, 73444, 73445, 73450, 73451, 73452, 73453, 73454, 73455, 73460, 73463, 73476, 73479, 73487, 73645). Op enkele plaatsen werden naast middeleeuwse vondsten ook litische artefacten uit de prehistorie ontdekt (CAI-ID 73360, 73468). Daarnaast is ook aardewerk uit de ijzertijd herkend (CAI-ID 73485, 73446, 73447).

Andere meldingen zijn gebaseerd op waarnemingen van historische kaarten. Ten oosten van het projectgebied wordt de 16de-eeuwse Oostmolen aangeduid (CAI-ID 73414). Ten zuiden van de stadskern worden twee 18de-eeuwse hoeves aangeduid (CAI-ID 73470, 73472). Ten noordoosten van het projectgebied wordt een laatmiddeleeuwse site met walgracht gesitueerd, maar bij een veldprospectie in 1987 werden geen vondsten aangetroffen (CAI-ID 73496). Voor de herinrichting van de schoolgebouwen ter hoogte van deze site werd een archeologienota op basis van een bureauonderzoek opgemaakt (Archeologienota ID 3174). Door de beperkte oppervlakte van de bodemingrepen werd een vrijgave geadviseerd. Nog meer naar het noorden worden opnieuw enkele laatmiddeleeuwse sites met walgracht gesitueerd (CAI-ID 73373, 73374, 73375, 73473).

Slechts uitzonderlijk wijzen deze meldingen op archeologisch (voor)onderzoek. Bij een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in 2012 aan de Zilverberkdreef werden meerdere vroegmiddeleeuwse erven met standgreppels en grachten aangetroffen (CAI-ID 207180) (Bradt, 2013).

Recent werden enkele **archeologienota's** voorzien voor werken rond de motte/waterburcht en in de historische kern van Gistel. Voor de afbraak van bestaande woningen en de bouw van appartementen in de Kasteelstraat werd op basis van het bureauonderzoek verder onderzoek na de sloop geadviseerd om de versterking door de huidige bewoning en het archeologisch potentieel van het projectgebied beter in te schatten (Archeologienota ID 1536). Bij het proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in 2018 werd een zeer brede gracht aangetroffen die op basis van zijn oriëntatie mogelijk gelinkt kan worden aan het voormalige kasteel dat in de tweede helft van de 13de eeuw werd opgericht door de heren van Gistel ten zuiden van de Parochiekerk van O.-L.-V.-Hemelvaart (Archeologienota ID 8367). Deze gracht is niet zichtbaar op historische kaarten en biedt aldus een hoog potentieel op kenniswinst. Een opgraving van de zone met de gracht werd geadviseerd. Aan de Neerhofstraat 15 wordt een bestaande woning afgebroken en een nieuw appartementsgebouw opgericht. In 2019 werd hiervoor een archeologienota aangeleverd op basis van een bureauonderzoek (Archeologienota ID 11644). Ook hier kunnen mogelijks sporen van de motte/waterburcht verwacht worden en werd een verder vooronderzoek met en zonder ingreep in de bodem geadviseerd na de sloopwerken. Ook voor de afbraak van huidige gebouwen en de bouw van een nieuw appartementsgebouw met ondergrondse parkeergarage op de hoek van de Kerkstraat en de Haenenbroekstraat werd een archeologienota aangeleverd (Archeologienota ID 10702). Het bureauonderzoek adviseerde verder vooronderzoek in uitgesteld traject na de sloopwerken om het archeologisch potentieel verder in te schatten.

Ook net buiten de historische kern zijn enkele archeologienota's voorzien. Ten noorden in de Zomerloosstraat plant men de bouw van een appartementsgebouw op een grotendeels onbebouwd terrein. Het bureauonderzoek adviseerde verder onderzoek om de aan- of afwezigheid van archeologische sporen te bevestigen (Archeologienota ID 7135). Het proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in 2019 leverde geen archeologisch relevante sporen op, enkel werden perceelsgrachten uit de 18de-19de eeuw aangesneden (Archeologienota ID 12015). Een vrijgave werd dan ook geadviseerd. Aan de zuidelijke grens van de historische kern werd een archeologienota voorzien voor de afbraak en nieuwbouw van de sporthal van het Sint-Godelieve college (Archeologienota ID 4202). De nieuwe sporthal wordt grotendeels voorzien binnen de contouren van de oude, waardoor de kans op kenniswinst uitermate klein is en een vrijgave geadviseerd werd. Net naast het college wordt een nieuw gebouw met 36 assistentiewoningen ingepland. Het bureauonderzoek adviseerde verder vooronderzoek om het archeologisch potentieel beter te kunnen inschatten (Archeologienota ID 5729). Het landschappelijk booronderzoek heeft uitgewezen dat het bodemprofiel omgewoeld is door bewerking en de kans op in situ bewaarde (steentijd)artefacten zeer klein is, maar dat de aan- of afwezigheid van sporensites verder geëvalueerd dient te worden aan de hand van een proefsleuvenonderzoek (Archeologienota ID 9302).

1.2.4 Interpretatie – datering onderzoeksgebied

Het projectgebied bevindt zich aan de noordelijke rand van de historische kern van Gistel. Op basis van archeologisch onderzoek kan gesteld worden dat de mens al actief was in deze regio in de ijzertijd en Romeinse tijd.

Gistel wordt voor het eerst vermeld in historische bronnen uit de 10de eeuw. De circulaire opbouw van het centrum wijst op een mogelijke origine als vluchtburcht uit de laat-Karolingische tijd, aangelegd als verdediging tegen de invallen van de Noormannen. De stad Gistel kent zijn hoogtepunt in de 14de eeuw dankzij de bloeiende lakennijverheid.

De circulaire kern met de kerk en markt bevindt zich ten zuiden van het projectgebied. Tussen deze kern en het projectgebied werd in de 11de eeuw een motteburcht opgericht. In de 13de -14de eeuw wordt deze motte opgegeven en wordt er een waterburcht in de plaats gebouwd.

In 1638 wordt het kanaal Plassendale-Nieuwpoort aangelegd, de stad wordt via de Gistelsevaart en de Waerevaart aan dit kanaal verbonden. De Gistelsevaart bevond zich net ten westen van het projectgebied. In de 19de eeuw wordt naast de Gistelsevaart de Vaartstraat aangelegd. Pas rond 1980 wordt de Gistelsevaart gedempt.

Op het projectgebied zelf wordt in het midden van de 19de eeuw een maalderij met smalle fabrieksbeuk en woonhuis opgericht. In het begin van de 20ste eeuw worden beide gebouwen samengevoegd en wordt achteraan een uitbreiding toegevoegd. Deze bebouwing is nog steeds aanwezig en is aangeduid als bouwkundig erfgoed.

1.2.5 Verwachting ten aanzien van archeologisch erfgoed

Op basis van de landschappelijke ligging en de archeologische indicatoren in de nabijheid van het projectgebied is er een zeker archeologisch potentieel voor het aantreffen van vondstenconcentraties uit de prehistorie en sporensites vanaf de metaaltijden. Kortbij het projectgebied wordt in de 11de-13de eeuw een motteburcht en vanaf de 14de eeuw een waterburcht gesitueerd. Op basis van de historische kaarten lijken de grachten rond deze structuren zich zuidelijker te bevinden dan het projectgebied.

Daartegenover staat ook dat een deel van het bodemarchief zonder twijfel verstoord werd bij de bouw van de maalderij in de 19de-20ste eeuw. De geplande werkzaamheden gaan uit van een renovatie van de huidige gebouwen waarbij de bestaande fundering en buitenmuren zoveel als mogelijk behouden blijven. Het overgrote deel van de geplande werkzaamheden heeft geen of nauwelijks invloed op het bodemarchief. Het verwijderen van de bestaande vloerplaat, het leggen van leidingen en het plaatsen van een nieuwe vloerplaat zijn werkzaamheden die mogelijks een invloed hebben op de bodem, maar deze ingrepen zijn beperkt in diepte en vinden plaats in het reeds verstoorde gedeelte van de bodem. Enkel de plaatsing van regenwaterputten en septische putten zorgen voor een diepere verstoring. Toch gaat het hierbij om ingrepen die zeer beperkt zijn in oppervlakte. Verder onderzoek ter hoogte van deze werkputten zou niet leiden tot nuttige kenniswinst, waardoor vanuit

een kosten-baten-verweging een vrijgave van het projectgebied voor de geplande werkzaamheden geadviseerd wordt.

BIBLIOGRAFIE

Literatuur:

Bradt T., 2013. Archeologische prospectie Gistel Zilverberkdreef (prov. West-Vlaanderen). *Basisrapport*, Ingelmunster.

De Smaele B., Thuy A., 2010. Archeologisch vooronderzoek te Gistel - Herberg Godelieve, *Archeo Rapport 4*.

Verbrugghe G., 1988. Archeologisch onderzoek in de stad Gistel. Prospectie-analyse-synthese. *Onuitgegeven licentiaatsverhandeling Ugent*.

Kaartmateriaal:

- Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, Graaf de Ferraris [1771-1778] kaartblad 58
- Atlas der Buurtwegen (ca. 1840)
- Topografische kaart van Vandermaelen [1846 – 1854]
- Popp-kaart

Digitale bronnen:

- www.geopunt.be
- <https://dov.vlaanderen.be>
- <https://inventaris.onroerenderfgoed.be>
- <https://cartesius.be>

BIJLAGE

Figurenlijst:

Figuur 1: Lokalisering projectgebied t.o.v. provinciegrenzen (archeoregio's).....	4
Figuur 2: Lokalisatie projectgebied t.o.v. de topografische kaart.	5
Figuur 3: Projectie van het projectgebied op een recente (2018) orthofoto (© GDI Vlaanderen).....	5
Figuur 4: Projectie projectgebied t.o.v. het GRB-bestand (© Geopunt).....	6
Figuur 5: projectie projectgebied en historische stadskern Gistel (VAZ) t.o.v. het GRB-bestand (©Geopunt, Onroerend Erfgoed).	6
Figuur 6: geplande werkzaamheden op het projectgebied weergegeven t.o.v. het GRB-bestand (©Geopunt)	8
Figuur 7: Zicht op de bestaande verharding (zicht vanuit het oosten naar de Vaartstraat toe) (© Coupez architecten Gent)	8
Figuur 8 : Inplantingsplan bestaande toestand (© Coupez architecten Gent).....	9
Figuur 9 : Inplantingsplan nieuwe toestand (© Coupez architecten Gent).	9
Figuur 10: bestaande toestand funderingsplan/kelder (©Coupez architecten Gent) .	10
Figuur 11: afbraakplan funderingsplan/kelder (©Coupez architecten Gent)	11
Figuur 12: nieuw funderings- en rioleringsplan (©Coupez architecten Gent)	12
Figuur 13: bestaande toestand gelijkvloers (©Coupez architecten Gent)	13
Figuur 14: afbraakplan gelijkvloers (©Coupez architecten Gent)	14
Figuur 15: nieuwe toestand gelijkvloers (©Coupez architecten Gent)	15
Figuur 16: doorsnede AA bestaande toestand (©Coupez architecten Gent)	16
Figuur 17: doorsnede AA afbraakplan (©Coupez architecten Gent)	17
Figuur 18: doorsnede AA nieuwe toestand (©Coupez architecten Gent)	18
Figuur 19: doorsnede BB bestaande toestand (©Coupez architecten Gent)	19
Figuur 20: doorsnede BB afbraakplan (©Coupez architecten Gent).....	20
Figuur 21: doorsnede BB nieuwe toestand (©Coupez architecten Gent)	21
Figuur 22: doorsnede CC bestaande toestand (©Coupez architecten Gent).....	22
Figuur 23: doorsnede CC afbraakplan (©Coupez architecten Gent)	23
Figuur 24: doorsnede CC nieuwe toestand (©Coupez architecten Gent)	24
Figuur 25: CAI-meldingen en archeologienota's nabij het projectgebied aangeduid op het GRB-bestand (©Geopunt, Onroerend Erfgoed, CAI)	26
Figuur 26: Uitsnede uit de Tertiair geologische kaart met aanduiding van het projectgebied (© DOV).....	29
Figuur 27: Uitsnede quartair geologische kaart met aanduiding van het projectgebied (© DOV)	29
Figuur 28: Uitsnede quartair profieltypekaart met aanduiding van het projectgebied (© DOV)	30
Figuur 29: Uitsnede van de geomorfologische kaart van de kust met aanduiding van het projectgebied.....	30
Figuur 30: Uitsnede bodemtextuurkaart ter hoogte van het projectgebied (© DOV). .	31
Figuur 31: Uitsnede bodemdrainagekaart ter hoogte van het studiegebied (© DOV).	31
Figuur 32: Uitsnede DHM (macroschaal) met aanduiding van het projectgebied (© GDI Vlaanderen).....	32
Figuur 33: Detail DHM ter hoogte van het projectgebied en omgeving met aanduiding hoogteprofiel (© GDI Vlaanderen)	32
Figuur 34: hoogteprofiel projectgebied W-O (©Geopunt)	33

Figuur 35: Uitsnede van de Ferrariskaart (1771-1777) met aanduiding van het projectgebied (© Geopunt).	34
Figuur 36: Uitsnede van de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) met aanduiding van het projectgebied (© Geopunt).	35
Figuur 37: Uitsnede midden 19 ^{de} -eeuwse topografische kaart van Vandermalen ter hoogte van het projectgebied (© Geopunt).	35
Figuur 38: Uitsnede midden 19 ^{de} -eeuwse Popp-kaart ter hoogte van het projectgebied (© Geopunt).	36
Figuur 39: Orthofoto uit 1971 ter hoogte van het projectgebied (© Geopunt).	36
Figuur 40: Orthofoto genomen in de periode 1979-1990 ter hoogte van het projectgebied (© Geopunt).	37
Figuur 41: Orthofoto genomen in de periode 2000-2003 ter hoogte van het projectgebied (© Geopunt).	37
Figuur 42: Orthofoto uit 2012 ter hoogte van het projectgebied (© Geopunt).	38
Figuur 43: Projectie CAI-locaties en archeologienota's in de ruime omgeving van het projectgebied t.o.v. een recente orthofoto (© CAI en Geopunt).	38

